

3. V. 608.
11. 11. 11.

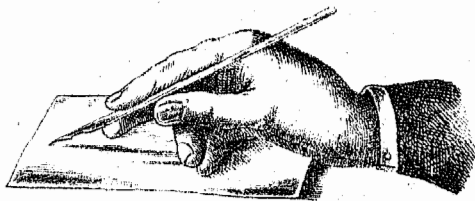
Cisanka

první

pro obecné školy

sepsal

Václav Novotný.

V Budějovicích,

Ukládáno knihkupcem L. E. Hansena.

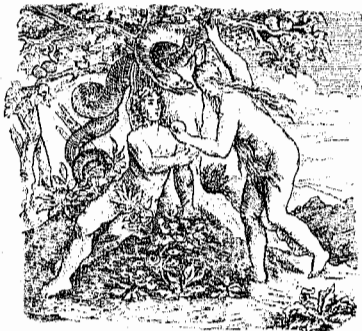
1876.

2010

F. Zbarský knihtiskárna v Budějovicích.

7

Číslo knihy	U 1234/1, 2
Číslo knihovny	201913
Číslo knihovny	
Číslo knihovny	
Číslo knihovny	

Adam

A, a, a, da,
dam, däm, dā,
d, dadā, dadām, m,
mā, mām Adama

Eva

E, e, va, ve, vede,
vedeme, dävāme
dāme vām med
Adama Eva. Vē,
de Eva Adama

Abel

bel, el, l, b,
ba, baba, lame,
Lameme led. Mäm
med. Evavede Abela.

Noe

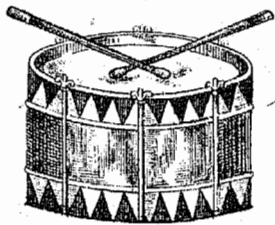
N, n, no,

on, ona, ono, ano,
voda, nebe, den.
Noe votal. Voda
ledová. Mämelen.

lilie.

*i, i, il, li, li, vi
ie, e, bē, vē, mē, obē,
obē, bēda. Māme li,
le liliē. Eva milovala
Abela. Noe mēl vino.*

buben.

*u, bu, bum!
bim, bam, obili,
vil, voli, buvol, dim.
Māme dim a obili.
Na dubu mām buben.*

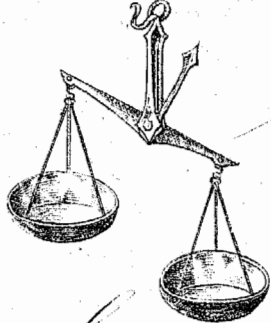
oul

ou, lou, bou,
bou da, bou la, ou,
u, ou do li, u do li,
Oul má má lo me du.
U do li me de me ro du.

zelen

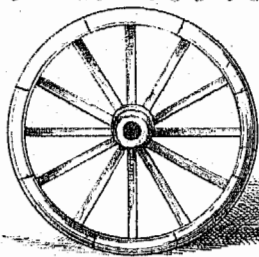
ze, za, ze du, zi,
mij, mo je, li, lo je.
U má me má, ze len
má li, Me de ve, ji dá,
me de, fan ná le je vi na.

váhy

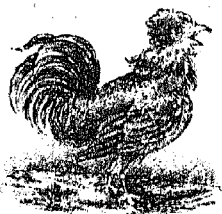
ky, ha, hou,
he, noha, nohy, váha,
houba, houby, bylina.

Váha je malá. Hací ne,
má nohou. Klok bodá.

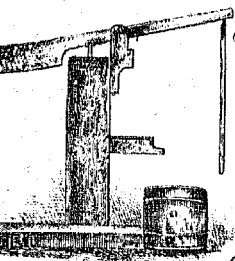
kolo

ko, oko, kol,
ukol, hák, háky, buk, bu,
ky, kolo, mlýna je velí,
ki. Oko je malé. Koule
je veliká. Kdo kuká?

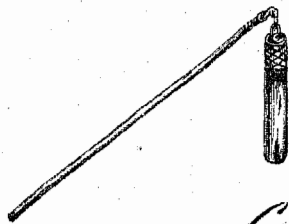
kohout

koukka, läta,
lota, loto, otava, ty,
molyka, maska, kat,
lahute je unyba. ke,
houhyyrolava deu.

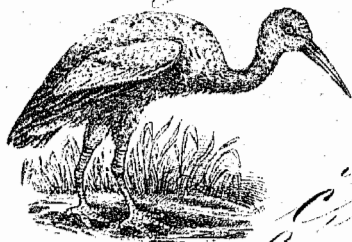
pumppa

pa, pa, pi, piipa
jime u pumppu, pöna.
Euby, Eub, Eupity, Eup
Pumppa äära voöu. Pän
nola. Pän'kupuyje mouku.

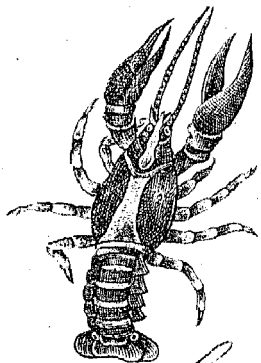
cep

c, ce, ci, ec, pec,
pác, opice, otec, ocet,
kupec, kupci, hudec.
Co dala Eva Adamovi?
Milujeme otce i matku.

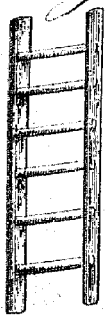
čáp

č, čí, ocí, čelo, ob,
ocí, louč, kočí, kočka.
Čáp klepocelí je to bíč?
Po čem je den? Ubel
melovečky. Nač je háček?

rak

r, r, y, a, r, a, r, y, r, y, e,
r, o, v, a, d, a, r, d, a, r, y,
o, r, e, l, o, r, i, u, h, o, r, k, o, c, o, u, r.
Rak má kleteta. Ru,
lik je bylina jedovatá.

řebřík

ř, e, ř, o, ř, ř, e, p, a,
p, e, ř, i, u, h, o, ř, i, e, k, a, k, e, ř.
Řebřík je u domu.
Čapina p, a, ř, e, p, ř, i, l, e, t, a, j, i.
Rybař j, e, d, e, p, o, ř, e, c, e.

Slepýs

s, s, si, si, sa, sa,
es, pes, mys, šip, šat.
Sovaje usata. Slepýs
je had. Saly nám slusi.
Povraď kouse. Sob běhá.

rajic

u, re, ra, kora,
xeli, vix, vory nos nosy,
jaro, leto, podzim, zima.
čemáky se na jare sáři.
čuby mají kořeny. Šip letí.

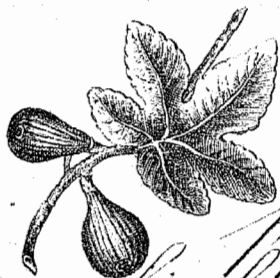
žába

žabá, žabák, žabka,
ječek, žalud, žito, kůže,
kořesina, louže, želero
je kov. žáci se učí.
žer žalud vyrostl dub.

ucho

ch, ach, hoch, sucho,
moucha, mech, měch, duch,
chyba, puch, chocholouši ma,
ji chochole. Chůva chová.
Mech je zelený, kořích je teplý.

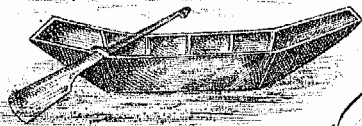
sik

f. pifou, sara,
fiata, fabor, karafiat,
pippa, bappi, fiata je
modri. Vin pouka. Pešek
bafa. hanaci nosi faboru.

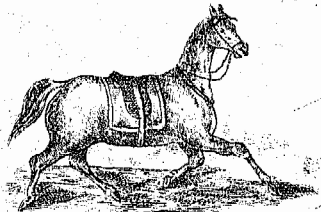
gazela

g, ga, go, gu,
gumiguta, jaguar.
Golias byl velikán.
Gazela podobá se kore.
fiky se u nás nedáří.

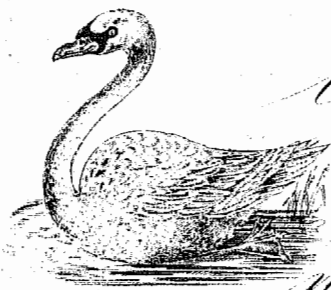
lod^v

o, od, ai, kád,
se, sed! sleo, klee! chod!
Po řece se koupá lod.
Kád má obruce. Nechod
na tenký led! Meh led
do slunce! Věď stepiho!

kůň

u, un, in, sin,
lan, stan, komon, hon,
rahon, klon, zvon, zvon.
Nádoba je banata. Na
louce se pase jelen a
lan. Občané plati dan.

Labuť

k, at, lat, sit,
 natloukot' tůleu,
 smet, net. Sit jena ryby.
 Kladový nebyvá syt. Lema,
 ky mají zelenou nat. Labuť
 je bílá. Nač je med?
 O koho máme med?

dy, di, ny, ni, ty, ti.
 dudy, divy, djm, dim:
 nymi, nit, rany, rani,
 tyto, tito, ohnutij, nuti,
 tiché vody, on vodi,
 dva byty, mnoho biti.

Jeleni mají parohy.
Hněmé parohatě jeleny.
Hosti chodí na hosty.
Lidé se postí, mají posty.
Kohouti mají hřebeny.
Co bývalo, to nyní není.

Dě, ně, tě.

Děti, něco, tělo, kote, ně,
máj, děvečka, dělník, děč.
Děti chodí vají po ledě.
Něco za něco, nic za nic.
Dělníci pracují pro výdělek.
Lebrák chodí od dětiny k dětině.

Osoby

otec, matka, syn, dcera,
děd, bába, vnuk, vnučka,
teta, strýc, bratranec,
sestřenice, synovec,
kmotr, kmotra, soused,
sousedka, měšťan,
vesničan, rolník, ře,
mestník, nádeník,
pán, sluha, otrok,
učitel, knež, lékař,
občan, starosta, úředník,
biskup, král, císař, papež,
křesťan, žid, pohan.

Věci

tabule, stůl, stupeň,
lavice, židlice, křída,
houba, kniha, papír,
péro, tužka, pravítko,
světnice, dveře, okna,
kamna, postel, obráz,
skříň, stolička, miska,
hrnec, vidlička, nůž,
sůl, lžice, varečka,
dům, pole, zahrada,
louka, háj, les, rovina,
pahorek, hora, skála,
strom, obilí, hlina, kov.

Živáata

kún, vůl, osel, kráva,
 ovce, koza, prasce, pes,
 kočka, slepice, husa,
 kachna, perlička, pár,
 zajíc, králik, veverka,
 srnec, jelen, liška, vlk,
 medvěd, rys, kuna,
 šchů, lasice, jeřáb, krt,
 lev, tygr, párdal, hyena,
 opice, velbloud, sob, žirafa,
 slon, kroch, tunák, jestřáb,
 sokol, orl, vrána, krkavec,
 vlaštovka, kanárek, vrabec.

Kde obývá?

Čáci jsou ve škole.
Děti jsou u rodičů.
Tvřata žijí na zemi
i ve vodě. Stromy jsou
na krahavě v poli a
v lese. Voda je ve studni,
v potoce, v řece, v rybníce
a v moři. Za potokem
stojí kůra. V lese stojí
chalupa. Nad námi je
obloha. Na obloze
svítí slunce, měsíc a
hvězdy. Bůh je všude.

Odkud a kam?

Ze školy chodíme do
kostela. Ze síně jde se
do světnice. Lidé chodí
do práce a z práce. Li-
šáky vylézají z kůže.
Jablko nepadne dale-
ko od stromu. Rosa
nepadá s hůry. Kameník
skáče se skály na skálu.
Pocestný uchýlil se s
cesty do lesa. Z ruky
do ruky. Bůh vešel
Adama a Evu do ráje.

Čeho se co dělá?

Kabát je ze sukna.
Košile je z plátna. Boty
se dělají z kůže. Hrn-
číř dělá nádobí z hlíny.
Kovář zhotovuje věci
ze železa. Peníze se raší
ze zlata, stříbra a z mě-
di. Hřivky bývají oheň.
Z masa se vyvaruje
polévka. Z malého thá-
ře bývá velký thář. Ze
tháře bývá zloděj.
Bůh stvořil svět z ničeho.

Kdy se co děje?

V dne pracujeme, v
noci spíme. Majaré
se seje, v létě se žne,
v podzim se mlátí,
v zimě se odpočívá.
Ráno v poledne a večer
se zvoni. V poledne je
nejkratší stín. Mění
učení nemá se jisti
k mladí navykejme
pilnosti a kivačin
dobře. Za času Noe
byla potopa světa.

K čemu a na č?

Knihy je ku čtení. Péro
je ku psaní. Chléb je k
jídlu. Brky jsou na
pěra. Skříň je na knihy.
Dřevě je na vodou. Ruce
jsou ku práci. Hvoří
je na prodej. Vest má
sloužit k polepsení.
Ovoce slouží nám k
potravě a k občerstvení.
Metr je na měření.
Gram je na vážení. Pa-
remné dílo není k ničemu.

Jaké jsou věci?

Tabule jest černá. Křída
je bílá. Jahody jsou
červené. Citron je žlutý.
Fialka je modrá. Tráva
je zelená. Med je plavý.
Kaštan je hnědý. Květina
je pestří. Lestka je dlouhá.
Dřáha je široká. Pšinka
je úzká. Věž je vysoká.
Studna je hluboká.
Lihla je drsná. Kámen
je tvrdý. Voda je tekutá.
Písek je drobný.

Co činíme?

Chodíme do školy. Učí-
 me se čísti, psát a
 počítati. Rád si také
 hrajem a zpívám.
 Lidé pracují. Krejčí
 šije. Pruhtář hobluje
 a klíví. Žedník staví.
 Tesar otesává. Kovář
 ková. Malíř maluje.
 Učitel vyučuje. Du-
 chovní káže. Lékař
 léčí. Král panuje. Bůh
 může učiniti všechno.

Co čini zvířata?

Pes stěká. Kun táhne.
Vůl řve. Kráva se
pase. Jehnětko poska-
kuje. Hájic utíká. Je-
len dělá skoky. Kr-
tek ryje. Myš hlodá.
Ptáci létají. Slepi-
ce kádě. Kvěčna kvoká.
Ryba plove. Rak leze.
Vrčák cvrká. Včela
bzučí. Mravenec sná-
ší potravu. Chroust žere
listy. Plí se plaví.

Co bych rád?

Kdy bych měl konika
Sěkného vranika,
Vsedlo bych vyskočil,
Hudou bych rátočil,
Ostruhou ralechtal
Vraník by rářekhal,
Tak bych jel klusotem,
Lupošem dupotem,
Hopity, hopity, hop!

Havánka.

Vyhližím jak rohlíček,
Měkely jako bochníček,
V noci jense namne diváš,
Ralest velkou se mne miváš,
Pověř mi, co jsem?

Kanárek.

František dostal od otce
pěkného kanárka a měl
ho rád, on pěkně zpíval.
Jednou ale zapoměl mu
dát potravu a vody mu
také nenalil. Kanárek
byl smutný, nezpíval a
do rána pošel. František
pro něj plakal, a velmi ho
bolelo, že mu tak ukrutnou
smrt způsobil.

Kanárek je hezký ptáček
Bílý pěkný má zobáček,
Pří slutounké,
Krásné hebounké.

Čekem se moudře dívá,
Srdélko nadme a zpívá.
Luka a mandle miluje,
V čistotě sobě libuje.

Přání matince.

Mati drhá, přeji tobě,
Co tvé srdce rádá sobě.
Poslušným chci být i stále,
O tvou lásku prosím dále.
Lístek tento psal jsem sám,
Na přesrok ti více dám.

Čtvrté přikazání.

Chť otce svého i matku svou
abys dlouho živ byla, dobře
se ti vedlo na zemi.

Nejdražší Otče!

V malém srdci velké přání
Chovám tobě bez ustání:
Bůh by ti vše dobré dal,
Dlouho mi tě zachoval,
Abys na své starosti
Měl nade mnou radosti.

Písmo tiskové:

i, u, n, m, v, e, o, a, c, č,
í, ú, ň, m, v, e, o, a, c, č,
v, ř, š, ť, ů, ě, l, b, h, ch, k,
r, ě, s, š, z, ž, l, b, h, ch, k,
t, f, j, g, p, y, d, ě, q, x.

Abeceda.

a, á, b, c, č, d, d', e, é, ě, f, g, h, i, k, l, m,

a, á, b, c, č, d, d', e, é, ě, f, g, h, i, í, k, l, m,

n, ñ, o, p, q, r, ř, s, š, t, t', u, ů, ú, v, x, y, z, ž.

n, ñ, o, p, q, r, ř, s, š, t, t', u, ů, ú, v, x, y, z, ž.

Velká písmena.

C, Č, O, U, V, Z, Ž, D, S, Š,

C, Č, O, U, V, Z, Ž, D, S, Š,

J, P, K, G, B, R, Ř, A, E,

J, P, K, G, B, R, Ř, A, E,

L, M, N, F, T, H, Ch, Q, X.

L, M, N, F, T, H, Ch, Q, X.

A, B, C, Č, D, E, F, J, G, H, I, K, L, M, N,

O, P, Q, R, Ř, S, Š, T, U, V, X, Y, Z, Ž.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0. + - × :

Díl druhý.

Slova.

Adam, Eva, Abel, Noe,
lilie, buben, oul, jelen, váhy,
kolo, kohout, pumpa, cep, čáp,
rak, řebřík, slepýš, zajíc,
žába, ucho, fik, gazela, loď,
kůň, labuť.

Věty.

1. Adam byl první člověk.
2. Eva jest matka lidí.
3. Abel pásával své ovečky.
4. Noe stavěl veliký koráb.
5. Lilie jest krásná květina.
6. Buben svolává vojáky.
7. Oul jest obydlí včel.
8. Jelen má krásné parohy.
9. Váhy slouží nám k vážení.
10. Kolo se otáčí okolo nápravy.
11. Kohout jest domácí pták.
12. Pumpa tahne vodu.
13. Cep jest nástroj k mlácení.
14. Čáp hnízdí na střeše.
15. Rak žije v potocích.
16. Řebřík dosahuje vysoko.
17. Slepýš jest had nejedovatý.
18. Zajíc jest plaché zvíře.
19. Žába se nadýmá.
20. Ucho jest nástroj sluchu.
21. Fík jest sladké ovoce.

22. Gazela podobá se koze.
23. Loď plove po vodě.
24. Kuň jest domácí zvíře.
25. Labuť jest vodní pták.

Čtení I.

Adama a Evu dal Pán Bůh do ráje a ukázal jim, jakého by ovoce měli požívat, a jakého by trhati neměli. Ale Adam a Eva brzo zapomenu, co jim velel Pán Bůh. Eva uposlechla hada, jedla zapovězené ovoce, podala také Adamovi a on jedl též. Za tu vinu uložil jim Bůh pokutu. Oba, musili zanechať ráje a okoušet bídu velikou.

2. Abel.

Abel pásával ovečky. Míval rád běloucké beránky a oni ho také milovali. Vesele kolem něho poskakovali, a jak na ně zavolal, skokem za ním běželi. Abel jim podával zelené bylinky,

a beránkové mu je z ruky brali, což ho velice těšilo. Nejlepšího beránka Abel vyhledal a Pánu Bohu jej obětoval.

3. Noe.

Noe byl muž nábožný, činil, co se líbilo Pánu Bohu. Ale ostatní lidé nebyli takoví, jako Noe byl; oni byli zlí a Pána Boha neposlušni. Za to potrestal je Bůh potopou. Jen Noe se svou rodinou byl zachráněn ve velikém korábu, do něhož i zvířata sebou pojal, aby je před potopou zachránil.

4. Květiny.

Na poli a na zahradě kvetou milé květiny. Mají barevný květ, zelené listy a v zemi pevné kořeny. Nejvíce nás těšívá bílá lilie, pruhovaný karafiát, pestrý tulipán, žlutý měsíček, červená pivoňka, vonná růže. Jinde vidáme modrou fialku, modrou charpu, modrý zvoneček, bílou chudobku.

5. Buben.

Bohumil dostal od otce ke svátku nový buben. Byl červeně a bíle malovaný a k němu byly dvě paličky. Bohumil vyšel s ním na ulici a zabubnoval. Ihned se dostavili jeho spolužáci, seřadili se a vykračovali za Bohumilem jako vojáci. Bohumil měl velikou radost. Najednou naň otec zavolal a pravil: „Bohumile, již jest čas do školy!“ Na ta slova zabubnoval Bohumil k rozchodu a chlapečci se hned rozešli. Bohumil zanesl buben domů, vzal své školní věci a radostně se do školy ubíral.

Poslušnost — krásná cnost.

6. Oul.

Na zahradě stál oul, kolem něho oblétovaly pilné včely a snášely med a vosk. Otokar chtěl okusit medu a přiblížil se k oulu. Náhle se rozkřiknul; včela dala mu žihadlo a za malou

chvilku měl Otokar celou tvář oteklou. I žaloval to svému otcí, prosil ho, by včely potrestal, a domek jejich aby rozsekal a spálil. Otec ale pravil: „Malá včelka dává hospodáři med a vosk a nezasluhuje trestu, když své zásoby proti dotíravcům hájí. Nechod' jí podruhé blízko, neublíží ti. Jen kdo zlé činí, zasluhuje trestu.“ Otokar vyhýbal se oulu, a když ho trápil veliký kašel, dal mu otec medu, kašel pominul a Otokar se již více na včely nemrzal.

7. Bílý jelen.

Ve velikém lese zdržoval se bílý jelen. Tři myslivci vyšli si na čekání, aby ho zastřelili. Čekali dlouho, jelen ale nepřicházel. I posadili se pod veliký dub a počali mezi sebou hovořiti. První pravil: „Já si vezmu z jelena kůži; dám ji vydělati a budu mítí na památku spodky!“

Druhý pravil: „Já si vezmu parohy; pověsím je nade dvěře, aby každý věděl, že tu bydlí myslivec!“

Třetí pravil: „Já si nechám z jelena maso; dávno se již těším na pečení.“

Co takto hovořili, vyskočil bílý jelen z houští a hop! hop! uháněl kolem nich. Nežli se myslivci sebrali, byl jelen přes hory a doly.

8. Váhy a míry.

Zboží se kupuje a prodává. Některé věci se měří na metry, jiné se nalévají do litrů jiné zase dávají se na váhu, — váží se. Váhy mají páku, váhadlo, ve váhadle vidlice, ve vidlicích jazýček. Na každém konci páky zavěšeny jsou misky. Na jednu misku klade se zboží, na druhou dává se závaží. Malé závaží jest gram, deset gramů jest dekagram, deset dekagramů jest hektogram, deset hektogramů jest kilogram.

9. Kolo.

U vozu vidíme čtyry kola. Kolo má pístě, loukotě a jest obtaženo železnou obručí. U káry bývají kola dvě, u tračakaře jedno. Mlýnské kolo jest veliké, v hodinkách jsou kolečka malá. Na obloze krásná duha jest jako půl kola. Děti se rády točí do kola. Kolem zahrady je plot. Kolem nás je okolí.

10. Kohout.

Kohout jest domácí pták. Má pestré peří, pěkný červený hřeben na hlavě a na nohou čtyry prsty, tři do předu a jeden na zad, na prstech má ohnuté drápy. Potravu bere zobákem, jimž se také brání svému nepříteli. Za dne mnohokrát kokrhá, ráno pak, dřív než slunko vychází, vyvolává den. Kohout vodí slepice a střeží je před nebezpečím. Na dvoře si pyšně vykračuje a cizího kohouta netrpí, chce býti pánem sám, — jest pánovitý.

Slepice, holubi, krůty, pávi, husy a kachny nazývají se drůbež pernatá.

11. Pumpa.

Karel šel otcí ke studni pro vodu. Bylo vody málo, Karel nahýbal se do studně a upustil svůj pěkný džbán a málem by tam byl sám spadl. Domů přišel s pláčem. Otec dal do studně postavit dlouhou dřevěnou troubu, do ní se dala píšť, a jak se píšť pohybovalo, vytekala voda rourkou ven. Studně se zakryla, by tam nikdo nespadol a voda se čerpala pumpou. Karlovi se pumpa velmi líbila.

12. Cep.

Ze stodoly ozývá se cep. Hospodář svezl obilí s pole, mlatci rozvázali snopy, prostřeli je na mlat a mlátí plné klasy cepami. Obilí ostane ležeti na mlatě, pak se čistí ode plev. Sláma se sváže do otepí.

Vymlácené obilí posílá se do mlýna, tam se z něj mele mouka, z mouky pekou se koláče, buchty a náš vezdejší chléb.

13. Čáp.

Čáp jest veliký pták, má vysoké nohy a dlouhý zobák. Bývá rád na bažinách, tam chytá žáby. Hnízdo si dělá na střeše, tam mívá své mladé. Čáp umí vysoko létati, na zimu odlétá do teplejších krajín, na jaře stěhuje se k nám. Lidé říkají, že nám přináší jaro.

Hejsa, hejno čápů letí!
Radují se malé děti.
Zelená se louka les.
Raší líska, raší bez.
Již je jaro, léto bude.
Celý háj tu píseň hude.

14. Rak.

Ejhle přepodivné zvíře!
ve vodě přebývá v díře.
Na čele má dlouhé růžky,
v rukou drží ostré růžky,
ze skořápek má kabátek,
chodívá vždycky nazpátek.

Co je to? — Rak je to!

Rak, štípavý rak.

Hej raku! kam jdeš pak?

Děti se mu smějí,
lapiti ho chtějí.

Statečně se brání rak;

klepetama stříhá sik a sak.

15. Řebřík.

V sadě jsou ovocné stromy: třešně, višně, jabloně, hrušky, švestky a ořechy. Na jaře kvetou, v létě mají ovoce. Česáme-li ovoce, přistavíme ke stromu řebřík, abychom na vysoké větve dosáhli.

Po řebříku třeba jest lézti opatrně. Po schodech se snadno vzhůru vstoupá. Řebřík má tenké kulaté spříse, schody mají stupně široké. Řebřík jest dřevěný, schody mohou býti dřevěné, zděné, nebo z kamene vytesané.

16. Slepýš.

Slepýš podobá se hadu; nemá žádných nohou a plazí se po zemi, není však jedovatý, ani škodlivý. Lidé mu říkají slepejš, on však slepý není; má sice očka malá, ale vidí dobře. Živí se dřevkami a požívá i mladé hlemýždě; vydrží však také i půl roku bez potravy. Slepýš zdržuje se v lesích a zalezá rád do děr, tam přespí celou zimu.

17. Zajíc.

V lesích a na polích žije čiperný zajíc, jest však velmi bázlivý. Za dne rád spí, večer vychází na pastvu. V létě rád chodí do zelí, v zimě ohlodává mladé stromky. Jak zaslechne dosti malý šustot, leká se a utíká. Psa a myslivce nejvíce se bojí. Na zajíce i na jinou zvěř držívali myslivci honbu.

18. Žába.

Žába ráda se zdržuje ve vodě, vylezá také často na sucho a vysoko skáče. Zadní nohy má delší nežli přední; povrchu bývá zelená, žlutě a černě pruhovaná. Na jaře u večer žáby skřehotají, v letě umlknou a na podzim zalezají. Malá rosníčka sedává na listnatých keřích, neúhledná ropucha schovává se pod kameny.

19. Ucho.

Ucho jest přirostlé u hlavy. Máme uši dvě, abychom dobře poslouchali, co nám rodičové a učitelové přikazují. Rádi posloucháme libý zpěv ptáčků a příjemnou hudbu. Zajíc má dlouhé uši, říká se jim sluchy. U jehly jest také ucho, — čili úško, — do něj navléká švadlena nit. Také u džbanu je ucho.

20. Fík.

Fík jest ovocný strom, daří se ale jen tam, kde není zima. U nás roste také, — ale v zimě by zmrzl; proto se schovává ve sklenkách. Ovoce jeho jest sladké, k nám se dováží z teplých krajín sušené. Také jiné ovoce z teplých krajín známe, totiž: citrony pomeranče, kaštiny a datle; říká se jim jižní ovoce.

21. Gazela.

Gazela jest pěkné zvířátko; podobá se koze. Má také dva rohy, krásné velké oči a pěknou štíhlou postavu. U nás nejsou gazely; ale v teplých krajínách běhají v celých stádech. Tam také žijí lvi, tigři, hyeny, velbloudi, sloni a opice.

22. Lod.

Na vodě se jezdí po lodi ode břehu ku břehu. Na mělkých vodách žene se loď tyčkou, na hlubokých veslem. Parolod' žene se parou. Po velikých řekách plovou velké lodě; na moři jsou koráby jako domy veliké, na nich přiváží se zboží z cizích krajin. V korábu se ukryl Noe před potopou.

23. Kůň.

Kůň jest pěkné domácí zvíře. Koně i hříbata bývají v konárně, tam jim dává čeledín do žlabu oves, a řezanku, za jesle jetel a seno. Napáji je čistou vodou a podestýlá slamou. Čeledín koně každý den kartáčuje, a spává v konárně, aby se v noci nepokopali. Koně zapřahají se do vozů a do kočárů, také tahají pluh a nosí jezdce do boje.

24. Labuť.

Labuť jest vodní pták. Jest větší nežli husa, má peří pěkné bílé a dlouhý štíhlý krk. Po zemi zvolna chodí, po vodě však pyšně plove; umí také vysoko létati. Ve svých křídlech má velikou sílu, těmi se brání.

25. Počet živočichů.

Rád bych věděl a spočítal,
kolik jest na zemi zvířátek,
kolik pod oblohou ptáčátek?
Ale kdož pak z lidí by mi vypočítal,
co mé oko sotva vidí,

všecky broučky a červíčky,
všecky ve vodách rybičky,
Lidé velcí učení
v uměních vycvičení,
sotva jejich jména znají,
jak je všecky spočítají?
Darmo já se lidí ptám,
jediný Bůh ví to sám;
On jim denně pokrm dává,
i mne život zachovává.

26. Malé ptáče.

Po zahradě malé ptáče,
sem a tam vesele skáče;
potěšení z toho mívá,
a k tomu si rádo zpívá.
Sotva bílé ráno svítá,
kolem hnízda ptáček lítá,
brzo na větvičku sedá,
brzo dole broučky hledá.
Ale když volají staří,
ptáček chvílenky nezmaří;
jak je slyší, domů letí.
Tak poslušny buďte, děti.

27. Zvířátka také cítí.

Neškod, chlapče ptáčkům,
veselým zpěvákům;
oni libě zpívají
a housenky sbírají.
Netrap nikdy zvířátek,
nevybírej holátek;
cítí bolest jako ty,
nedělej jim trampoty.

28. Kvítí.

Na louce se třpítí,
z jara nové kvítí,
žluté, modré, červené
a rozličně barvené.
Odkud se to všecko vzalo?
pod sněhem-li v zimě spalo?
kdo v ně vlil zas novou šťávu,
kdo zeleně barví trávu?
odkud bylin čerstvá síla?
kdo jim rosu, déšť posílá?
kdo je slunéčkem zahřívá?
kdo tou vůní jich dařívá?
Bože, Tvé to dílo jest,
chvála Tobě buď a čest!

29. Včela.

Včelička hledá na lučinách
medovou mizu po květinách;
co si v létě nasbírá,
v zimě střídme požívá.

30. Mravenec.

Zvírátko pilné mraveneček
sem a tam nosí svůj raneček.
Od ranního šera až do večera
stále se pohybuje, vesele vždy pracuje.

31. Liduška a holubička.

K Lidušce do pokojíčka
přiletěla holubička.
Liduška malá se radovala,
dala jí k zobání

zbytky od snídání
a jí hladila a k ní pravila:
„Nebojíš-li se mne, holubičko?“
Holubička zavrkala,
jakoby odpověď dala:
„Co bych se bála, má holčičko!
zlého jsem nic nedělala;
ty tak dobrá vyhlížíš;
vid', že mi neublížíš?“

32. Ptáček v zimě.

Kdo to klepá venku?
Hleďme, modrý ptáček!
na našem okénku
sedí ubožáček.
V poli všecko pusto,
sněhu padá husto.
Nám je dobře ve světnici,
ptáček mrzne na větvi,
Pojď sem ptáčku, pojď zpěváčku!
Drobtů dostí máme, těch mi tobě dáme,
a na první jarní den
pusťme tě zase ven.

33. Vlašovička.

Aj, ty vlašovičko milá,
kdes tak dlouho lítala?
Zde jsi hnízdo opustila
a je prázdné nechala.
Či jsi byla v teplém kraji
po ten celý zimní čas,
a se navrátila v máji
do dědiny naší zas?

Vítej, rozmilá poutničko,
z předaleké krajiny!
Teplé zahřívá slunečko
již i naše končiny.
Dopřejeme ti místečka,
přijmeme tě pod střechu,
vleť si do svého hnízdečka,
potřebuješ oddechu!

34. Ráno.

Minula již noc i sen,
ukázal se nový den.
Tebe, Bože na nebi,
moje duše velebí! —
Za to, že se raduji,
Tobě, Pane, děkuji.
Tys mi otce, matku dal,
živé mi je zachoval,
dej též, ať jen to činím,
co by se líbilo jim.

35. Večer.

Bože, budiž veleben,
za to, cos mi dal ten den.
Žádám Tebe o pomoc,
dej mi i mým rodičům,
i milým učitelům
ku posilě tichon noc.

Díl třetí.

1. Člověk.

Adam byl první člověk. Bůh dal mu tělo ze země a vdechl mu duši. Všickni lidé pochází od Adama a Evy. My jsme také lidé, máme tělo i duši. Tělo bez duše není živo, duše je oživuje. Na těle rozeznáváme hlavu, trup, ruce a nohy, čili okončiny. Na hlavě jsou vlasy. Vrchol hlavy slove týmě, po stranách jsou skráně v předu jest obličej. Na obličejí pod čelem jsou oči, nos, líce, ústa, rty a brada; po stranách hlavy jsou uši. Oči chráněny jsou víčkama, řasami a obočím. V ústech máme jazyk, dásně, zuby a patro. Obličej máme vždy míti čistý, vlasy učesané, i zuby máme bedlivě čistiti. Mezi hlavou a trupem máme krk. Na

přední straně trupu jsou prsa a břicho, na zadní záda, čili hřbet. U trupu připevněny jsou ruce a nohy. Na každé ruce i na noze máme pět prstů. Rukama pracujeme, nohama chodíme. Ruka zavřená slove pěst, otevřená slove dlaň, polootevřená slove hrst.

2. Ruce.

Zde ruka, zde ruka, pět prstů na ní; ta pravá, ta levá s loktem a dlaní. Teď malé ruce si ještě hrají; až budou silnější, práce dost nadělají.

3. Nohy.

Nohy mám, a na nich pevně stojím, že bych padnul se nebojím; v chůzi a běhu pozor dám, a daremně neskákám; zpříma, jako voják, chodím, v blátě marně se nebrodím.

4. Zrak.

Vidím, co kdo činí, vidím co jest mi na blizku i co jest daleko. Vidím, jaké jsou věci. Křída je bílá, uhlí černé, citron žlutý, obloha modrá, tráva zelená, krev červená. Sklo jest průhledné, dřevo jest neprůhledné. Některý člověk má vlasy černé, jiný hnědé anebo ryšavé. Starci mívají vlasy šedivé nebo bílé.

Ve dne vidím na obloze slunce, v noci měsíc a hvězdy. Tělo jest viditelné, duše jest neviditelná. Očima nazírám věci, mám zrak.

Mám dvě jasné bystré oči, ty se hbitě, kam chce, točí; očima vidím stromy, pěkné kvítí, i jak slunce na obloze svítí. Milý Bůh dal potřebný mi zrak; slepým, ach! je všecko tmavý mrak.

5. Sluch.

Slyším hlas milé matky své, slyším také hlasy jiných lidí. Víím když někdo šeptá, mluví, volá, zpívá, křičí, když se směje nebo pláče. Po hlase také poznám zvířata. Pes štěká, kočka mňouká, krocán hudruje, žezulka kuká, vlaštovice šveholí.

Slyším rozličné zvuky. Větr fučí, stromy šustí, okna řinčí, kolo vrzá, hodiny cvakají. S věže rozléhá se zvuk zvonů. Slyším hodiny biti.

Ušima slyším, mám sluch. Kdo neslyší, je hluch.

U hlavy mám uši, těma poslouchati sluší. Slyším-li volati tatínka, aneb zavolá-li maminka: „Pojď sem dítě, pojď sem hbitě,“ ani chvilku nelením, bez prodlení běžím k nim; oba dva mne rádi mají, někdy také říkávají: „Poslušno vždy buď, mé dítě!“

6. Čich.

Růže, karafiáty a jiná kvítka vydávají příjemnou vůni. Lilie, tulipány a jiřinky nevoní. Voňavé byliny jsou: melisa, šalvěj, máteř-douška, heřmánek. Cibule, česnek a křen čpějí. Nepříjemně páchnou jedovaté byliny: boleblav, blín, durman. Ve vlnku chléb plesniví. Plesnivina páchne. Puch zdraví lidskému škodí. Nosem čicháme, máme čich.

7. Chut.

Sůl, cukr a křída mají stejnou barvu, ale polo-
žím-li je na jazyk, rozeznám je od sebe snadno. Sůl
je slaná, cukr jest sladký, křída není ani slaná, ani
sladká. Ocet jest kyselý, trnky jsou trpké, pepř jest
perný. Známe také hořkou sůl. Jak co chutná, po-
znáváme jazykem a patrem v ústech; máme chut.

8. Pokrmy a nápoje.

Tělo naše roste a sílí; k tomu potřebuje pokrmů.
Pokrmy se vaří, nebo pekou a solí se, aby byly
chutnější. Nejobyčejnější pokrmy naše jsou: chléb,
maso, jídla moučná, zemčata a zeleniny. Ovoce může
se požívatí také syrové. Mléko, máslo, sýr a vejce
slouží nám také k potravě. Kdo mnoho jí, jest ne-
střídmý. Nestřídmý člověk si kazí zdraví.

Kromě pokrmů potřebuje člověk také nápojů.
Nejzdravější nápoj jest čistá čerstvá voda. Nepíme
ale nikdy, když jsme uhřátí. Mléko jest dětem zdra-
vější nežli káva. Starší lidé pijí pivo a víno. Také
v pití máme býti střídmými. Pokrmy a nápoje jsou
dary Boží a máme Bohu za ně děkovati.

9. Modlitba před jídlem.

Oči všech doufají v Tebe, Pane, a Ty dáváš jim pokrm
v čas příhodný. Otvíráš ruku svou, a naplňuješ všelikého
živočicha požehnáním.

Hospodine Bože, Otče nebeský! požehnej nás i těchto
darů, kterých z Tvé štědroty, požívatí budeme. Pro Ježíše
Krista Pána našeho. Amen.

Modlitba po jídle.

Chvalte Pána všickni lidé; neboť potvrzeno jest nad námi milosrdenství, a pravda Páně trvá na věky. Sláva Otci i Synu i Duchu Svatému, jakož byla na počátku, tak budiž nyní a vždy až na věky věkův. Děkujeme Tobě všemohoucí a milosrdný Bože, za všechna dobrodiní Tvá, který jsi živ a králuješ po všechny věky věkův. Amen.

10. Hlad jest nejlepší kuchař.

Elišce nechutnala při obědě polévka, i položila lžičku a pravila: „Polévka není dobrá, nebudu jísti!“ Matka odpověděla: „Nemám kdy, abych ti jinou uvařila; k večeři dostaneš lepší.“

Matka šla s Eliškou nato do zahrady a dobývala zemčata, až do západu slunce. K večeři ohřála jí matka polévku od oběda. Eliška okusila jí a pravila: „Ta jest ovšem mnohem chutnější, nežli byla ona v poledne,“ a snědla jí plný talíř. Matka zasmála se a řekla: „Tot jest právě ona, již jsem ti dala k obědu, jenom že si odpoledne pracovala, proto ti lépe chutná.“

11. Cit a hmat.

Po celém těle cítím teplo nebo zimu. Slunce hřeje, vítr chladí, sníh a led studí.

Uhodím-li se do hlavy nebo jinam do těla, pocítím bolest. Cítím, zdali voda je horká, teplá, vlažná nebo studená. Po celém těle mám cit. Dotknu-li se rukou nějaké věci, poznám, je-li hladká nebo drsná, tvrdá nebo měkká, jemná nebo hrubá. Hmatem poznávám také, zda-li nůž jest ostrý nebo tupý.

12. Mé srdečko také cítí.

Srdečko čerstvě mi tluče v těličku, a to má rádo tatínka, matičku. Víte-li odkud to srdečko mám? Dobrotivý Bůh mi je dal, dobrými věcmi mne obdával; za to mu všecko, i dušičku dám.

13. Oděv.

Tělo přikrýváme oděvem. V zimě nosíme oděv teplý, abychom se nenastudili, v létě oblékáme šat lehký, aby nás chránil před vedrem. Chlapci nosí kroj mužský, děvčata kroj ženský. Oděv zhotovují řemeslníci z rozličných látek. Rodiče šatí děti své dle možnosti. Každý nemůže mít oděv krásný, ale čistý má být i šat chatrný. Dle oděvu často poznáme, jakému stavu kdo náleží.

Kominíka rozeznáme od mlynáře, řezníka od kováře; pastuchu od vojáka, císaře od sedláka.

14. Nové šaty.

Otilie dostala od rodičů ke svátku nové šaty. Vyšla si v nich na ulici, a postavila se před domem. Sousedova Lidmilka přiběhla k ní podávala jí ruku a pravila: „Přeji ti k svátku vše dobré!“

Otilie jí ani nepoděkovala, odstoupila od ní a pravila: „Nebudu již s tebou chodívat; tvé chatrné šaty se k mým nehodí.“ Lidmilce vstoupily slze do očí, Otilie však se odvrátila a šla pyšně od ní. V tom klopýtla přes kamen padla do bláta, a počala žalostivě plakati; nové šaty nebyly k poznání. Lidmilka po-

spíšila k ní pomohla jí vstáti a těšila ji. Otilie se styděla, že byla tak pyšná a prosila Lidmilku, aby se na ni nehněvala, že se již nikdy pyšniti nebude.

15. Čepice.

Konrad míval své šaty v nepořádku a ráno hledával dlouho po světnici čepici, vestu, šátek nebo střevíce, protože si je večer nikdy pořádně neuložil. Jednou večer pravil otec; „Zítra ráno pojedeme po železné dráze do Prahy; ať jste všickni o sedmé hodině připraveni.“ Ráno byli již všickni přichystáni, Konrad byl také oblečen, ale čepici nemohl nalézt. Chtěl jeti do Prahy bez čepice, otec však tomu nepřivolil, a Konrad s pláčem ostal doma. To byl trpký trest, ale zasloužený. Konrad si to pamatoval a býval pak již vždy pořádným.

16. Obydli.

Lidé nemohou přebývati venku; v zimě by mrzli, v létě by je trápilo vedro. Chudí lidé staví si malé chaloupky, zámožnější mají úhledné a pohodlné domy, boháči a velicí páni přebývají na hradech a v palácích. Chaloupky staví se ze dřeva a pokrývají se slamou. Domy stavějí zedníci z kamene, z cihel, z vápna a písku. Tesaři otesávají trámy, staví krovy a pobíjí střechy šindelem. Střechy se také pokrývají taškami, břidlicí a lepenkou. Paláce a věže kryjí se plechem a nebo mědí. Chaloupky stávají porůznu, domy staví se v řadách a tvoří ulice.

17. Otcovský dům.

Doma bydlím s milými rodiči. Se mnou zde přebývají bratři a sestry, dědeček a babička. My tvoříme jednu rodinu. Ve světnici máme nábytek, tam pracujeme, jídáme a spíme. Vedle světnice jest kychyně a komora. Po schodech chodíme na horu na půdu, aneb dolů do sklepa. Na dvoře máme stáje, kůlnu, stodolu sejkpu a pumpu. Zde se probíhá švitová drubež a náš domácí dobytek. Rád bývám s rodiči svými doma, zde si hrávám, zde pracuji a vypravuji rodičům, čemu jsem se ve škole učil.

18. Vánoční stromek.

Na kraji lesa bydlel myslivec. Na štědrý den měly jeho děti osvětlený vánoční stromek, těšily se z dárků svých a zpívaly při tom koledy. Venku bylo zima a tma. Tu někdo klepal na dvěře. Myslivcová otevřela, a hle, do světnice vešel malý chlapec, celý zkřehlý a hladem zmořený. Neměl již otce ani matky, — byl sirotek, a zabloudil v lese. Dětky hned s ním rozdělily své dárky a vypravovaly mu, co věděly o vánočním stromku. Sirotek ale pravil: „Kdyby byl váš stromek nezářil, byl bych v lese zmrzl.“ Sirotek ostal v myslivně a byl svým dobrodincům vděčen.

19. Škola.

Z domova chodíme do školy. Zde se učíme všemu dobrému a užitečnému. Školní světnice má čtyry stěny, okna,

dvěře, strop a podlahu. Na podlaze stojí řadou lavice; v nich sedávají žáci při vyučování tiše na svém místě, a koho pan učitel vyvolá, ten povstane a hlasitě odpovídá.

Kromě lavic jest ve školní světnici ještě ta b u l e, houba, křída, stůl, a skříň. Ve skříni jsou knihy, obrazy a mapy. Na stěně visí svatý kříž. Žáci mají při učení knížky, papír tužku, péro, tabulku a pravídko. Pilní žáci dávají pozor, když pan učitel něco ukazuje a rádi poslouchají, co jim vypravuje. Světnici školní mají žáci v uctivosti; neboť se tu vyučují svatému náboženství, zpěvu, čtení psaní, počítání a jiným užitečným věcem. Proto zde ničeho nemažou, ani nekazí.

20. Půjdu do školy.

Hodiny bijí! půjdu do školy, vezmu knihu a cokoliv potřeba k učení a cvičení. Ničeho nezapomenu. Na cestě křičeti nebudu. Potkám-li se s kamarádem,

půjdeme pospolu slušným řádem. Až ke škole přijdeme, tiše dvěře otevřeme, za sebou je zavřeme a na svá místa sedneme. Do přílohy písma uložíme, knížku před sebe položíme. — Všecko, co má svoje místo, zachová se dále čisto.

21. Buď smířlivý.

Václav šel s Františkem do školy. Na cestě ukazovali sobě psaní. František nahlédl do psaní Václavova a pravil: „Václave, tys nadělal mnoho chyb; tys nepsal pozorně!“ I chtěl mu ukázati, kde chybil. Václav vytrhl mu písmo z ruky a uhodil jej. František se ho nedotknul, ale pravil: „Václave, že to povím panu učiteli!“ „Pověz!“ odpověděl Václav. Ale než se přiblížili ke škole vzal Václav Františka za ruku a prosil: „Slyš Františku! neříkej ničeho panu učiteli! Chybil jsem, odpusť mi!“ František obrátil se k prosícímu a viděl, že byl tesklivý. I podal mu ruku a pravil: „Odpouštím tobě! Buďme spolu zase dobří!“ Který z těch dvou chlapců byl zlostný? Který byl mírný a smířlivý?

22. Cesta do školy.

Cestičko do školy, přes louky po poli
cestičko do školy — ušlapaná!
když jsem tě šlapával, někdy jsem plakával,
bývala jsi sněhem — zametená.

23. Co děláme ve škole.

Ve škole nesmí býti hluk; při cvičení ani muk! Tiše sedíme a posloucháme, co se vypravuje o Pánu Bohu, o Ježíši, o andělech a Svatých v nebeské říši. Na všechno pozor dáváme, co nám pan učitel ukáže. Pamatujeme si, co přikáže, jak se chovati máme.

24. Chrám Páně.

Ze školy i z domova chodíváme do chrámu Páně. Jest to veliká budova s vysokou věží, odkudž se rozléhá zvuk zvonů. Ve chrámu Páně jsou oltáře, obrazy, kazatelna, křtitelnice, zpovědnice a na kůru varhany, při nichž se ke cti a chvále Boží nábožné písně zpívají. Chrám Páně jest dům Boží, protože se tam chováme s největší uctivostí, nešeptáme, aniž se po jiných ohlížíme. Když jsme byli malí, nesli nás kmotrové do chrámu Páně na rukou a slíbili za nás, že budeme vždy v Pána Boha věřiti Jej milovati a Jemu sloužiti. Pak jsme byli pokřestěni a každý z nás obdržel křestné jméno.

25. Křestná jména chlapců.

Antonin, Bohumil, Cyrill, Dominik, Edmund, František, Gabriel, Hugo, Isidor, Josef, Karel, Ladislav, Martin, Norbert, Ondřej, Pavel, Quido, Rudolf, Řehoř, Stanislav, Štěpán, Tomáš, Urban, Vavřinec, Zeno.

26. Křestná jména děvčat.

Anna, Božena, Cecilie, Dorothea, Ewa, Františka, Gyzela, Helena, Christina, Ida, Josefa, Kateřina, Lidmila, Marie, Natalie, Ottilia, Paulina, Rosalia, Sabina, Školastika, Tekla, Ursula, Veronika, Zdenka, Žofie.

27. Hřbitov.

Wedge kostela bývá hřbitow, tam jsou hroby, na nich kříže a jiné náhrobky s nápisy. We hrobích odpočívají těla zemřelých lidí a očekávají, až je Pán Bůh z mrtvých vzkřísí. U hrobu modlíwají se děti za své rodiče a těší se, že se jednou s nimi w nebi shledají.

28. Dvanáctiletý Ježíš.

Dvanáctiletý Ježíš poprvé šel s rodiči svými na svátky do Jerusalema. Zůstal tam i po dnech svátečních, a nevěděli o tom rodičové jeho; myslili, že odešel napřed s příbuznými. Na zpáteční cestě k domovu nenalezli ho u známých svých, i vrátili se do města, hledali a našli jej třetího dne v chrámě. Seděl mezi učiteli, poslouchal i otazoval se jich, a všickni divili se odpovědům jeho. Ježíš pak šel s matkou Marií a s pěstounem Josefem do města Nazaretu, a byl poslušen jich a prospíval věkem, moudrostí a milostí u Boha i u lidí.

29. Dobře činn bližnímu svému.

Vojtěch přišel ze školy domů a dostal od matky svačinu, krajíc pěkného bílého chleba, i šel na dvůr; ale sotva počal jísti, přišel k němu chlapec chudobný, a vida ten pěkný chléb, pravil litostivě: „Má sestra je mdlá po nemoci, té by chutnal bílý chlebiček, ale my si ho koupiti nemůžeme.“ Vojtěšek podíval se na chlapce a zas na chlebiček, i rozlomil krajíc ve dvě, a dal chlapci, řka: „Na, dones ten kus sestře, a řekni, že jí ho ze srdce přeji.“

30. Buď zdvořilý a ochotný.

Chlapci hráli u cesty. I šel tam tudy pocestný, a oni ho zdvořile pozdravili. Pocestný ptal se, kudy vede nejbližší pěšinka k městu. Jeden z hochů mu prstem ukazoval, řka: „Jděte tam po louce, po té

mezi, k tomu kříží, a nahoru okolo skály k lesíku.“ Ale druhý pravil: „Povedu vás!“ I šel a vedl pocestného, aby nezabloudil.

Kdo byl zdvořilý? a kdo z nich byl ochotný?

Díl čtvrtý.

1. Obec.

Lidé nejsou rádi samotni, raději bývají pohromadě, staví příbytky své vedle sebe, jsou pak sousedé. Sousedé se scházívali, radí se, pomáhají si, čili obcují spolu, tvoří obec, jsou občané. Obce se nazývají buď města, nebo vesnice — dědiny. Ve městech jsou vysoké domy stavěné v řadách, a tvoří ulice a náměstí. Obývatelé měst slovou měšťané. Ve vesnicích jsou menší domy, dřevěné chalupy a stávají obyčejně porůznu. Obývatelé vesnic jmenují se vesničané. Měšťané bývají řemeslníci, obchodníci, umělci a úředníci; vesničané jsou nejvíce rolníci. Řemeslníci pracují obyčejně v dílnách, mají ku pomoci tovaryše a učenníky, a potřebují rozličných nástrojů. Kterí řemeslníci pracují venku? Rolníci vzdělávají role, sejí obilí a svážejí je do stodol. — Rolníkům pomáhají pracovati domácí zvířata, koně, volí a krávy. Také rolníci potřebují rozličných nástrojů a náradí, které jiní řemeslníci zhotovují.

2. Zvířata domácí.

Pro mnohý užitek chovají se koně, voly, krávy, ovce, prasata, kozy. Koně a voly zapřahuje hospodář do vozů a do pluhů. Od krav, od ovec a koz máme mléko. Ze smetany tluče neb vrtí se máslo; z mléka se dělá sýr. Masa domácích zvířat požíváme. Z domácích zvířat máme také lůj, kůži, srst, žíně, kosti a rohy. Od drůbeže máme peří do peřin, brky na péra, vejce a maso do kuchyně. Drůbež a všickni ptáci létají; k tomu mají křídla. Husy, kachny a labutě také po vodě plovou. Pes a kočka jsou také domácí zvířata. Pes hlídá dům, kočka chytá myši.

3. Okoli, obzor.

Vyjedeme-li z naší obce ven, spatříme pole, louky, zahrady, lesy, potoky, rybníky, řeku; vidíme daleko kolem sebe, to jest naše okolí. Na polích vidíváme osení, na lukách trávu a pestré kvítí, v zahradách stromy ovocné, v lesích pak stromy lesní. Podél silnice stojí stromy dvěma řady, to jest stromořadí. Přes malý potůček chodí se po lávce, přes velké potoky a přes řeky bývají mosty. Vystoupíme-li na pahorek, vidíme dále nežli z roviny; s kopce vidíme ještě dále, zíráme na vše strany kolem sebe, to jest obzor náš.

4. Zvířata plachá a dravá.

V lesích a na polích přebývají mnohá zvířata, plaší se a utíkají, když člověka spatří; proto jim říkáme zvířata p l a c h á. Jest to parohatý jelen, rychlo-

nohá srna, čiperná veverka, bázlivý zajíc, ušatý králík. Některá zvířata živí se masem jiných menších zvířat; jsou to zvířata dravá. Z dravců žijí v našich krajinách liška, kuna, tchoř, jezevec, ježek; — v cizích krajinách lev, tygr, vlk, medvěd.

5. Ptáci.

Ptactvo lesní a polní zpěvem nás obveseluje. Skřivánek, pěnkava, pěnice, kos, slavík jsou zpěvní ptáci. S námi v domech anebo blízko domu hnízdí smělý vrabec a šveholivá vlaštovka. V bažantnicích chovají se bažanti. Koroptev a křepelka nejraději v polích přebývají. Havran a vrána v zimě k stavením přilétají. Sup, orel, jestřáb, luňák jsou draví ptáci; hnízda svá mají na vysokých horách a skalách.

6. Zvířata ve vodě.

Ve vodě žijí ryby. V našich rybnících, potocích, a řekách loví se kapři, bělce, štiky, okouni, úhoři, pstruhové a lososi. U nás prodávají se také v soli naložené mořské ryby, slanečky a sardele. Některé ryby požírají jiných menších ryb; u nás takovým žravcem je štika. Žáby, ropuchy, ještěrky a hadi přebývají na suché zemi i ve vodě. Někteří hadi jsou jedovatí. Žáby a ještěrky nejsou jedovaté.

7. Rostliny.

Země naše pokryta jest mnohými rostlinami. V zahradách a sadech rostou stromy ovocné, jakož jsou: jabloně, hrušky, švestky, třešně, višně, ořechy,

moruše. Ovoce těchto stromů požíváme. V zelnici sází zahradník salát, zelí, mrkev, celer, křen, petržel, cibuli, okurky a jinou zeleninu.

Na polích roste pšenice, žito, ječmen, oves, hrách, čočka, bob, proso, kukuřice, pohanka, len, konopě, řepa, řepka, mák.

V lesích rostou stromy chvojnaté a listnaté. Jedle, smrk, borovice, modřín mají chvoj, to jest, větve obrostlé jehličím. Dub, buk, javor, bříza, lípa, olše, topol mají listí.

V lese nalezáme také houby, mech a jahody. V zahradách a na lučinách rádi se díváme na kvítí.

8. Neodkládej!

Bedlivá matka hleděla si v zahradě zeleniny. Jednou přikazovala dcerušce: „Liduško, podívej se na ta malá žlutá vajíčka na dolejších lupení; z těch by se vylíhly housenky a sežraly by nám zelí. Prohlédni dnes všecko a bedlivě ta vajíčka zamačkej; tak uhájíme zelí.“ Ale Liduška myslila, že později bude času dosti, až — na to dokonce zapoměla. Matka zatím ochuravěla, a nemohla po několik neděl přijíti do zahrady. Po čase přišla tam s Liduškou, a ejhle, zelí bylo celé od housenek ožráno. Nic nezbylo než holý košťál, a lupeny vyhlížely jako metly. Zastyděla se Liduška za svou nedbalost. Matka jí domluvila a pravila: „Co můžeš učiniti dnes, toho na zejtří neodkládej.“

9. Hmyz.

Mouchy, komáři, včely, vosy, čmeláci, brouci, housenky, mravenci a mnoho jiných zvířátek nazývají se hmyz. Nejžítěčnější jsou bourci a včely. Od bourců máme hedbávi, ode včel vosk a med. Mouchy, komáři a žravé housenky slouží ptáčkům za potravu.

10. Včelička a holoubek.

*Vyletěl z hnízdečka holoubek,
sedl si v háječku na doubek.
Zobáčkem klobal větvičku,
tu spatřil tonouti včeličku.
V rychlosti větvičku ulomil,
včeliče do vody ji hodil.
Včelička tak se zachránila,
holoubku vděčnou být slíbila.
Nedlouho na to včelička
letěla kolem háječka;
tu spatří myslivce s ručnicí,
jak mřítí tam na holubici;
bodla ho žihadlem do ruky,
rána pak vylétla přes buky.
Tu poznal holoubek včeličku,
že mu zachránila samičku.*

11. Vděčná dcera.

U lesa kvetly na jaře jahody. Malá Anna o nich věděla, chodila se tam dívat a čekala, až by zčervenaly. Jahody dozrály. Anna jich okusila a poznala, že jsou

velmi chutně. Ale najednou si vzpoměla na rodiče a pravila sama k sobě: „Moji rodiče mne žijí, dávají mi šaty, knížky a všechno, čehožkoli potřebuji; musím též jim něco přinést.“ S natrhala jahod, navázala z nich dvě kytky a dvátala s radostí domů. „Zde, otče a matko, vám něco přináším!“ a podala každému kytku. Rodičům byly jahody wděk, a těšili se, že jejich dcera je wděčná.

12. Obloha.

Nad sebou vidíme modrou oblohu. Na obloze vidíváme ve dne slunéčko, které nám svítí a nás hřeje; v noci pak spanilý měsíček a veliké množství hvězd. Někdy bývají na obloze mraky a zakrývají slunéčko. z mraků v létě prší, v zimě padává sníh. Ráno slunce vychází, večer zapadá. V poledne stojí slunce na obloze nejvýše; tu bije dvanáct hodin. Svítí-li slunce, vidíme vedle sebe stín; ráno a večer jest stín nejdelší, v poledne nejkratší. Postavíme-li se v poledne obličejem proti slunci, máme stín za sebou. Té straně kam stín za námi ukazuje, říká se strana půlnocní, čili sever, naproti severu jest strana polední, čili jih. Obrátíme-li se obličejem proti stínu a rozpřáhnem-li ruce, tu nám ukazuje pravá ruka tu stranu, kde slunko ráno vychází, čili východ a levá v tu stranu kde slunko večer zapadá, čili na západ. Slunce měsíc, hvězdy a naši zemi jmenujeme svět. Východ, západ, sever a jih jmenujeme strany světa.

13. Týden, měsíc a rok.

Do týdne počítáme sedm dní a sedm nocí. Umím jmenovati všech sedm dní. Neděli nazýváme dnem Páně. Po neděli jest šest dní všedních, Jsou také výroční svátky a hody Boží: vánoce, velikonoce letnice. Víím, co se o každých svátcích slaví. Čtyry týdny se počítají do měsíce, a dvanácte měsíců do roka. Jména měsíců jsou: leden, únor, březen, duben, květen, červen, červenec, srpen, září, říjen, listopad, prosinec. Tři měsíce jsou čtvrt roku. Jaro, léto, jeseň čili podzim a zima jsou čtyry roční částky.

14. Bůh vše dobře uspořádal.

Bylo jaro. Slunéčko příjemně hrálo, stromy kvetly, ptáčkové libě zpívali. Jaroslav sázel s otcem v zahradě květiny, a k svačině dostal krajíc chleba s medem. I pravil svému otcí: „Jaro se mi velice líbí; kéž by bylo pořád jaro!“ „Přál bys si to?“ tázal se otec. „Ano, milý otče!“ „Pojď a napiš toto své přání na papír,“ řekl otec. Jaroslav vzal péro a napsal: „kéž by bylo vždy jaro.“ Otec papír schoval. Bylo léto. Jaroslav prohlížel v zahradě květiny, byl v lese na jahodech a o svačině pochutnával si na sladkých třešních. I pravil k otcí: „Léto se mi velice líbí; kéž by bylo vždy léto.“ Otec pravil mu: „Napiš toto své přání na papír!“ Jaroslav to učinil a otec papír uschoval. Byl podzim. Jaroslav pouštěl draka a radoval se, že mu vysoko lítal. K sva-

čině dostal hrozny a jiné chutné ovoce. I pravil otcí: „Podzimek se mi nejlépe líbí; kéž by byl pořád podzim!“ Otec pravil mu, aby toto své přání na papír napsal. Jaroslav tak učinil a otec papír opět uschoval. Přišla zima. Jaroslav pojížděl na sánkách, stavěl panáka ze sněhu a když měl na štědrý večer krásně ozářený stromek, pravil radostně: „Zima se mi nejlépe líbí; kéž by byla vždy zima!“ Otec přinesl péro a papír a pravil: „Napiš své přání na tento papír! Jaroslav tak učinil, otec pak celý papír rozvinul a řekl: „Přečti si, co je tu vše napsáno!“ Jaroslav četl: „Kéž by bylo vždy jaro, kéž by bylo vždy léto, kéž by byl vždy podzim a kéž by byla vždy zima.“ Otec k tomu doložil: „Zde vidíš, jak by nebylo dobře, kdyby se nám každé přání vyplnilo. Každá roční částka má své radosti. Bůh vše dobře uspořádal.“

15. Duše. *

Člověk mrtvý nevidí, neslyší, nemluví ani se nehýbá. Čím to jest? Duše opustila tělo. Duše tedy činí, že vidíme, slyšíme, cítíme, mluvíme, že se hýbáme; duše činí, že jsme živi. Tělo je příbytkem duši. Po smrti se tělo pohřbí a v hrobě se v prach obrátí. Duše naše zůstane živa, nikdy neumře; duše jest nesmrtelná.

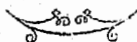
16. Svatý Mikuláš.

Biskup svatý Mikuláš je již dávno v nebi. Dokud byl na zemi, po dítkách se ptával, rády-li se modlí-

vají, zdali také poslouchají? Chodíval i v noci nuzným rodičům k pomoci, z chaloupek je vyvolával, dítkám dary uděloval. Malé dítky zatím spaly, o tom ani nevěděly; a když ráno vstaly, na své oči uviděly, co jim bylo naděleno a za okno uloženo. Tu radostí skákaly a vesele volaly: „Byl u nás přítel náš, štědrý biskup Mikuláš!“

17. Modlitba za rodiče.

*Otče všech nás na nebi,
dítek hlas Tě velebí;
dej nám čeho potřebí,
Rodičům dej zdraví,
a mně dobré mravy.
Rodiče mi zachovej,
práce jejich požehnej,
a nám všem svou milost dej,
ať se v žádné době
neztratíme Tobě.*

Obsah.

Díl první (psaný.)

	strana		strana
Adam a Eva	3	Odkud a kam?	21
Abel	4	Z čeho se co dělá?	22
Noe	—	Kdy se co děje?	23
Lilie	5	K čemu a nač?	24
Buben	—	Jaké jsou věci?	25
Oul	6	Co činíme?	26
Jelen	—	Co činí zvířata?	27
Váhy	7	Co bych rád?	28
Kolo	—	Hádanka	—
Kohout	8	Kanárek	29
Pumpa	—		
Cep	9	Díl druhý.	
Čáp	—	Slova	33
Rak	10	Věty	34
Řebřík	—	1. Čtení	35
Slepýš	11	2. Abel	—
Zajíc	—	3. Noe	36
Žába	12	4. Květiny	—
Ucho	—	5. Buben	37
Fík	13	6. Oul	—
Gazela	—	7. Bílý jelen	38
Loď	14	8. Váhy a míry	39
Kůň	—	9. Kolo	—
Labuť	15	10. Kohout	40
dy, di, ny, ni	—	11. Pumpa	—
dě ně tě	16	12. Cep	—
Osoby	17	13. Čáp	—
Zvířata	18	14. Rak	—
Věci	19	15. Řebřík	42
Kde co bývá?	20	16. Slepýš	—

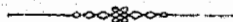
	strana		strana
17. Zajíc	—	15. Čepice	55
18. Žába	43	16. Obydlí	—
19. Ucho	—	17. Otcovský dům	56
20. Fík	—	18. Vánoční stromek	—
21. Gazela	—	19. Škola	—
22. Loď	44	20. Půjdu do školy	57
23. Kůň	—	21. Buď smířlivý	58
24. Labuť	—	22. Cesta do školy	—
25. Počet živočichů	—	23. Co děláme ve škole	59
26. Malé ptáče	45	24. Chrám Páně	—
27. Zvířátka také cítí	—	25. Křestná jména chlapců	60
28. Kvítí	46	26. Křestná jména děvčat	—
29. Včela	—	27. Hřbitov	—
30. Mravenec	—	28. Dvanáctiletý Ježíš	61
31. Liduška a holubička	—	29. Dobře čiň bližnímu svému	—
32. Ptáček v zimě	—	30. Buď zdvořilý a ochotný	—
33. Vlastovička	—		
34. Ráno	48		
35. Večer	—		

Díl třetí.

1. Člověk	49
2. Ruce	50
3. Nohy	—
4. Zrak	—
5. Sluch	51
6. Čich	—
7. Chuť	52
8. Pokrmy a nápoje	—
9. Modlitba před jídlem	—
Modlitba po jídle	53
10. Hlad jest nejlepší kuchař	—
11. Cit a hmat	—
12. Mé srdéčko také cítí	54
13. Oděv	—
14. Nové šaty	—

Díl čtvrtý.

1. Obec	62
2. Zvířata domácí	63
3. Okolí, obzor	—
4. Zvířata plachá a dravá	—
5. Ptáci	64
6. Zvířata ve vodě	—
7. Rostliny	—
8. Neodkládej!	65
9. Hmyz	66
10. Včelička a holoubek	—
11. Vděčná dcera	—
12. Obloha	67
13. Týden, měsíc a rok	68
14. Bůh vše dobře uspořádal	—
15. Duše	69
16. Sv. Mikuláš	70
17. Modlitba za rodiče	—

N á v o d

k

čítance první

dle

analyticko-synthetické metody

sepsal

Václav Novotný.

Cena 32 kn. r. č.

V Budějovicích 1875.

Nákladem knihkupectví L. E. Hansena.

Předmluva.

Čtení, psaní a počítání jsou zajisté vedle náboženství nejdůležitější předměty školy obecné. Kdo umí čísti, psátí a počítati, snadněji si osvojí známosti ze země- a dějepisu, z přírodopisu i měřictví nežli by mu lze bylo z předmětů těchto naučiti se čtení, psaní a počítání. Člověk, kterýž za doby naší čísti a psátí neumí, velmi těžko se v tomto světě obejde. Důležitost čtení a psaní není třeba tedy dokazovati; také se ve spisu tomto nebude o důvodech k tomu mluvíti; zde nám vytknouti třeba, kterou cestou nám jíti jest, abychom žákům způsobem lehkým a v čase co možná nejkratším čtení i psaní vštíplili, tak aby je v paměti podrželi a poznenáhla pro život upotřebiti dovedli. My všickni jsme se — chvála Bohu — čísti i psátí naučili, ačkoli někteří z nás slabikovali, jiní hláskovali; pročez nebudeme se diviti, že oba dva tyto způsoby, jak slabikování tak i hláskování, svých zastavatelů naleznou.

Metodu slabikovací odsuzuje osvědčený pædagog Tomáš Vorbes, an ve spise „Methody vyučování ve čtení“ na str. 5 takto praví:

„Methoda tato má do sebe tak mnoho vad, že vším právem zaslouhuje, aby již konečně do starého haraburdí hozena byla,“ k čemuž dodáváme: „tedy s ní tam, kam patří.“

I metoda hláskovací a metoda psacího čtení s celým vývinem historickým jsou ve spise nadřečeném uvedeny, a jelikož se nadíti lze, že stručné, avšak zdařilé dílo toto v ruku učitelstva, — zvláště

mladého — se nalezá, nebudeme se dále o methodách těchto rozepisovati. Tamtéž na str. 54 jest pojednán celý vývin metody analyticko-synthetické od Jacotota až do Vogla a Kehr-Schlimbachovy čítanky.

Analyticko-synthetická metoda vyučování ve čten a psaní jest povaze dětské velmi přiměřena; nebo jako dítky při hrách svých rády staví a boří, tak i tu se postaví normální slovo s obrazem co celek, dítky nazírají celek na slově i na obrazu, rozkládají pak slovo v části a z částí skládají opět celky nové. Metoda tato také kračí onou cestou, jak se lidstvo psáti a čísti učilo. Zajisté se nejprve slova rozkládala ve hlasy, hlasy pak znamenaly se písmeny, psaly se, pak se teprv četly.

K vyučování čtení dle metody analyticko-synthetické jest nezbytně zapotřebí čítanky k tomu sestavené, kterouž na základě našich prvních čítanek spisovatel sestavil a veřejnosti odevzdal. V čem podstata analytické a synthetické metody záleží, netřeba tuto uváděti, o tom lze nabýti důkladného poučení ve výtečném díle ředitele c. k. českého ústavu učitelského Jana Lepaře „O methodách a logické jejich přibuznosti,“ kteréž k pilnému čtení doporučujeme.

První díl čítanky jest psaný a sice písmem Greinerovým, to z té příčiny, poněvač se „písanek“ jeho ve školách mnoho již užívá, písmo toto vyhovuje požadavkům zákona a má nad to i tu výhodu, že většina velkých písmen jest zvětšený tvar písmen malých, což jest úsporou práce i času a přispívá značně k tomu, že nemusí se stavěti žákům k nazírání obrazy nezprávné, totiž psaní jmén vlastních jakož i na počátku věty malou písmenou. Veškerá písmena, co jich naše řeč zapotřebí má, vyložena jsou tu v 25 normálních slovech. Každému slovu připojen jest zároveň obraz, tak že dítko vidí osobu, nebo věc vyobrazenou a podlé ní

nazírá její jméno napsané. Že v čítance naši přichází vyobrazení a jména osob biblických, dítkám obyčejně z domova již známých nebude tuším věci samé na újmu, an osoby více zajímavosti pro žáky mají, nežli mrtvé věci, zvláště připojí-li se tu zajímavá povídka, což tato není věcí nesnadnou, an máme tolik povídek z biblické dějeprawy, které každému učiteli známé jsou.

Při metodě psacího čtení byla vada ta, že se učili žáci psáti písmena tiskací, jimžto pak musely se opět odučovati a navykati písmena psaná, jelikož se byly dříve pracně něčemu učily, čeho jim v životě upotřebiti nelze. Začínáme-li tedy písmenami psacími, jak v čítance naši jest, odpadá tato nesnáz. Má-li se ale začínati jakýmsi celkem, totiž s l o v e m, a od tohoto celku sestupovati analyticky k jeho částím, nemůže se začínati hned již ve psaní slov, jakmile dítky do školy přijdou, nýbrž musí předcházeti předprava, kterou se má cvičiti oko i ruka, aby žák byl v stavu vyvésti tahy, z nichž se písmena skládají. Aby však učení toto jednostranným nebylo, cvičí se žák zároveň rozkládati slova v hlásky a opačně i ze hlásek slova — ú s t n ě. Má-li se však předejiti bezúčelnému lapání slov, aniž by žáci věděli, co mluví, musí býti žákům před oči stavěny předměty, kteréž se pak nazírají a jména jejich v hlásky rozkládají.

Těchto tří věcí tedy jest zapotřebí ku předpravě k vyučování psaní a čtení methodou analyticko-syntetickou:

1. Cvičení oka a ruky v základních tazích, z nichž se písmena skládají.
2. Rozkládání slov na hlásky a skládání hlásek v slova.
3. Rozmlouvání o předmětech nazíraných.

Tyto tři části jsou tak důležité, že pak-li se jedné z nich menší pozornost věnuje, nemůže učení tvořiti žádoucího celku.

Má však také vyučování analyticko-synthetickou methodou své obtíže, a nemůžeme se domýšleti, že bychom prováděním metody této veškerou pædagogickou moudrost dovršili. Hlavně vadí mnohým učitelům i rodičům, že dítky nemohou hned první dni vykázati se doma výsledky, jak u metody hláskovací jest, aby nedočkavým rodičům pověděly, kolik písmen již znají. Avšak výsledky, jakýchž se methodou touto docílí v čase brzkém, uspokojí rodiče docela a měsíc namahavější práce, jakouž učitel předpravám věnuje, jest brzy odbyt, a další vyučování jest pak snadné.

Mnohým učitelům nedostává se látky, čím by první dni po příchodu nových žáků svěřence své zaměstnávali. Avšak rovně tak se děje mladé matce s novorozeňátkem jejím: v prvních týdnech neví, coby měla k dítěti svému mluvit; brzy však dá jí láska mateřská tolik myšlenek, tolik slov, že má s dítětem svým tak mnoho co mluvit, že se s ním baví celé hodiny, a nevyslovná radost ji pojme, když se dítě na ni poprvé zasměje.

To budiž mladému — ano i staršímu — učiteli vzorem: lásku musí míti k svěřencům svým, a ta pak dá mu dosti slov, aby nebyl ani jemu, ani jeho svěřencům ve škole dlouhý čas. Dovede-li pak laskavě, vliďně a moudře se svými svěřenci mluvit, pak nalezl jistě cestu, jak by jim všeliká umění vštěpovati měl; neboť náš veleduch Komenský praví: „Nepotřebí ničeho do člověka, co uměti má, vnášeti, — anby to snad místa v něm nenašlo, — než toliko, co v sobě zavinitého má, to jemu pomaličku rozvíjeti, a po částkách, co která věc jest, ukazovati; uhlédá hned všecko, hned všemu porozumí.“ Má-li pak učitel kromě lásky ke svým žákům i lásku k svému povolání, snaží se zajisté, aby se stále zdokonaloval, a jak by snadnější a kratší cestou žáky své k cíli vedl.

Má však metoda analiticko-synthetická mnohé výhody. Ve školách jednotřídných, jakkoliv se jí obtíže naskytají, podává první část čítanky dosti látky k tichému zaměstnání, když učitel vyšší oddělení žáků vyučuje. Články psané mohou žáci snadno ve škole i doma opisovati a snáze dovedou napodobiti písmena v téže velikosti, jaká v čítance stojí, nežli dle předpisu na tabuli.

Učíteli samému bude zajisté snáze psáti na tubuli písmem psacím, nežli se mu dařivá písmem tiskovým, čímž se stane, že při každém obrázku z písmen již nacvičených nová slova i věty se žáky tvořiti a na tabuli psáti bude.

V některých čítankách dle metody analyticko-synthetické stává vedle normálního slova psaného zároveň totéž slovo písmem tiskovým, což v čítance naší z té příčiny jest vynecháno, an Komenský radí *„nemnoho pojednou na oči dávatí, než povlovně jedno po druhém, to jest, nezasytati myslí množstvím učení pojednou, než jedno po druhém přednáseti.“*

Komu by se však přec potřebným býti zdálo, by písmu tiskovému zároveň s psaným cvičil, tuť pomoc snadná: všude ve školách jsou po ruce tištěná písmena k skládání slov, těch se může upotřebiti a slovo na tabuli napsané dá se zároveň tiskovými písmeny složiti a nazírati. Avšak přechod z písma psaného na písmena tisková, jde tu velmi snadno, an psaná písmena latinská tištěným velmi jsou podobná a táž slova vzorná, č. normální jež dítky dle obrázků dobře již znají, zřetelným písmem v dílu druhém přicházejí.

• Přechod ze psané části na tištěnou staniž se již tehdá, když byl učitel prvních 16 stran písma psaného bedlivě propracoval, odtud pak pokračuje střídavě písmo tištěné s psaným. Také zapotřebí není, aby se pročtenly veškeré články dílu druhého; dostačí, pakli jsme probrali

ty, jimž za základ slouží slova vzorná, č. normální tedy až 25. „Labuť.“ Odtud se přejde na díl třetí ke článku „Člověk“ a básničky v dílu druhém obsaženy vykládají a čtou se příležitostně, pak se jim učí žáci z paměti. Že jsou zde upotřebeny mnohé články z dosavadní „čítanky pro první třídu,“ jest zajisté jen proto, že pocházejí z pera výtečných spisovatelů, a budou se bohdá i po nás v čítankách opakovati.

Čeho se zde onde nedostává, rozumný učitel doplní a znalcové upřímně dílo naše posuzující neopomenou na to upozorniti, čeho by ještě zde onde třeba bylo, což se zajisté s vděčností přijme. Učebné látky pro první rok čítanka tato zajisté dosti obsahuje, zároveň ponechává se učiteli při každém článku dosti volnosti, aby kladením dobrých otázek žákům jasný pojem vštípití mohl.

Co se obrázků týče, jsou mnozí pedagogové toho náhledu aby i žáci obrázky normálním slovům přidané kreslili; jiní však jsou proti tomu, dovozující, že něco řádného žáci této třídy nakreslití nemohou, a špatnému kreslení nebudeme vyučovati, an si žáci kromě vkusu i také ruku kazí. K tomuto poslednějšímu náhledu přihlíželo se při sestavení čítanky této, s čímž zajisté každý souhlasí: když ne obrazy řádné, raděj žádné.

I.

„Nic nového pod sluncem,“ praví Šalomoun; také ani vyučování dle analyticko-synthetické metody není nic nového, nýbrž jest to napodobnění toho, jak se lidstvo psaní a čtení dopídilo. Zajisté se dříve psalo, nežli četlo, a nežli se psalo, muselo se slovo rozložití ve hlasy, z nichž se skládalo, pro stejné hlasy našla se pak stejná

znaménka, ta se psala, pak vyslovovala. Známý jeden pædagog pronesl výrok: Dějiny nějaké vědy jsou zároveň její methodou.“ Tento výrok má také tuto svou platnost. Jdeme-li tedy cestou, kterou se věda některá vyvinula, nalezi jsme dobrou methodu. Sledujme tedy tuto cestu. Lidé dříve mluvili, nežli psali; nežli mluvili, nazírali, nabývali pojemů. Taktéž budeme činiti ve škole i my: nejprve žáci nechtě v ěc nazírají, pak nechat o ní mluví pak píší a čtou. Pravíme výslovně věc neboť při prvním nazírání lepší jest věc obrazu; obraz se k prvním nazírání pro mládež málo hodí. Je-li však názor jasný, bude jasná i myšlenka, bude jasná i řeč.

Prvním tedy při vyučování ve psaní a čtení jest nazírání. Zde však se namítne otázka, co mají žáci nazírat, a v jakém pořádku, čili jest lhostejno, podati k nazírání cokoli se nám namate, anebo jest-li třeba šetřiti nějakého pořádku, pokračovati dle jistého plánu? Kdo častěji naše maličké pozoruje, při hrách nebo při jiných zaměstnáních přesvědčil se zajisté, že jsou velmi těkavy a dlouho při jedné práci nevytrvají. To zajisté přináší také sebou do školy; jakmile mají déle setrvati při jednom předmětu, ihned pozornost jejich ochabuje, počnou zívati, anebo hledají nějaké jiné zaměstnání, jimžby si dlouhou chvíli ukrátily. Jest tedy neustále změny zapotřebí; avšak změna tato může býti toliko změna způsobu, jakým se o věci pojednává, předmět může ostati tentýž. Nazíral-li jsem se žáky nějaký předmět, pak mohu vypravovati o něm kratičkou povídku, dám o něm učiti se básničku, pak si ji třeba i s nějakým tělocvičným pohybem s nimi zapěji. Z toho, co tuto řečeno, dá se poznati, že při celém cvičení názorném a zároveň i mluvním šetřeno musí býti pořádku.

Takovýto pořádek stanoví naše čítanka sama, začínající tím, což člověku nejbliže, totiž člověkem.

Tu zajisté nebude potřeba učitelé shledávati dra-
hých předmětů neb obrazů, máť tu před sebou člověka
v tolika rozličných exemplářích, kolik žáků mu svěřeno
jest. — Nazírání těla lidského budiž nám tedy vycho-
dištěm, odtud půjdeme k potravě, k oděvu, k obydlí,
pak na zahradu ku květinám, (lilie) pak ku hrám dět-
ským a rozličným zaměstnáním, (buben) na zahradě
k oulu, pak do lesa ku zvířatům, (jelen) budem pak
vážití a měřiti, kohout nám pomůže měřiti čas, (hodiny
— nástroje) — pumpa i cep jsou též nástroje, s čápem
vznesem se do vzduchu, podotkneme jaro, rak nás uvede
k potoku, podotkneme léto, řebřík vede k výšce a hloubi,
podá příležitost mluvití o jeseni s ovocem, — slepýš o
pohybu plazivém, zajíc o pohybu rychlém, zároveň oba
o zimě, — žába i ucho o zvuku příjemném i nepříje-
mém, fik a gazela pomohou k pojemu, že jsou také
teplé krajiny na zemi, loď o vodě a řece, kůň podá pří-
ležitost mluvití o věrnosti zvířat, zároveň ku vzbuzení
citu proti týrání jich, labuť o ptactvu vodním, atd. Kromě
toho podá každý předmět obrazu příležitost k nazírání
částí svých, poskytne látky ku cvičení mluvy, ku cvičení
oka i ruky.

Současně se cvičením tímto půjde zprávné mluvení
a odpovídání v celých větách. Názornictví není v první
třídě, ba v žádné třídě, účelem, nýbrž toliko pro-
středkem, aby žáci navykali si mluvití a zároveň i my-
sliti, čili raději dříve mysliti a pak teprv mluvití. Ne-
děje-li se mluvní cvičení v první třídě na základech ná-
zoru, naučí se děti mluvití jen na plano; byť by jim
ústa sebe čerstvěji klapala, jsou to mlýnečky naprázdno
běžící. Dobré jest tedy porovnání: co neprošlo ústy, nemůže
býti v žaludku; co neprošlo smysly, nemůže býti v paměti.

Má-li tedy učitel plán, dle něhož se při vyučování
řídí, jest mu zapotřebí, aby si teď shromážďoval sta-

vivo, jež by pak řádně zpracoval. K tomu nejlépe poslouží dobrá příprava. Nejlépe jest pro učitele, pak-li si nejprve rozvrhne látku učebnou na měsíce, pak na týdny a konečně na hodiny. Kdo se neštítí práce, dobře učiní, pak-li si vypracuje pro každou hodinu celý chod s otázkami, dle nichž se držeti chce; uspoří sobě mnoho zbytečných slov a žákům svým připraví příjemnou a užitečnou hodinu. Pak-li si po skončeném vyučování věrně poznamená ve své napsané přípravě nedostatky, jakýchž ve práci své byl shledal, a bude-li takto jen jediný rok pracovati, pozná zajisté s potěšením na sobě samém i na svěřencích svých, čeho se vytrvalou pilností docíliti může.

Nezřídký úkaz jest, že učitel přijda do školy, neví, co má dnes začítí, který článek z čítanky má předevzítí, a konečně mezi hodinou teprv odebíhá do kabinetu, aby svým žákům představití mohl předmět, na nějž byl náhodou mezi vyučováním přišel. Jak malý užitek mají žáci z takovéto hodiny a jak škodný vliv má takovéto přebíhaní na kázeň školní, není třeba dokládati. A což překvapí-li mezi tím nějaká návštěva? Tu bývá nesnáze! — Kdyby však nižádného dozoru nebylo, jest dozor Vševědouceho, kterýž dí: „Kdožby pohoršil jednoho z maličkých — --!“

Pak-li se mladý učitel v prvních létech svého úřadování svědomitě připravuje, dostačí mu později náčrtek malý; bez přípravy však ani staršímu do školní světnice vstoupiti neradíme.

Pak-li takto při názorném vyučování se pokračuje, dosáhne se zajisté výsledku žádouceho; žáci budou vždy napřed mysliti a pak teprv mluvití. Jest však tu ještě jeden požadavek, totiž, aby řeč již učitel i žáci mluví, byla zprávná. Na mnohých místech po vlastech našich odchyluje se mluva v jednotlivých slovech od řeči spi-

sovné. Bytby odchýlky tyto nebyly tak značné jak jich nalazáme v řeči německé, jsou přece, a učitel musí každé vládně opravit, kdykoliv žák proti spisovné řeči pochybí. Aby ale učitel sám zprávnou řečí mluvil, k tomu zapotřebí, jak svrchu praveno, řádné přípravy. Jednoho však ještě připomenouti třeba. Učitel nesmí stále mluvit sám; také žáci mluvit mají, a mají-li se tomu dobře naučiti, třeba jim, aby muho mluvili. Je-li největším uměním, jak jistý mudřec tvrdil, v pravý čas mluvit a v pravý čas mlčet, tedy jest zajisté umění toto ve škole na svém místě; mluví-li učitel stále jen sám, tuť se dostaví, jak zkušenost učí, bolení hlavy, buď u žáka, nebo u učitele, anebo se roznemůžou oba! —

Jisto však jest, že kde učitel příliš mnoho mluví, mluví žáci — málo. Postavíme tuto dvě zásady vedle sebe, dle nichž nám bude souditi, co lépe, zdaž se žáků na vše tázati, aneb to, co žák neví, jednoduše mu sděliti. Pythagoras říkával, že tak přirozené jest člověku všecko uměti, že prý, kdyby kdo sedmiletého pacholetu se vyptávati a jeho se rozumně podle pochopitelnosti jeho, vytazovati uměl, na všechny otázky celé filosofie odpovídati by dovedlo. Pestalozzi naproti tomu pravil, že učitelové neustálým katechysováním svým chtějí, aby jim žák přinesl vejce z hnízda, kde žádných není. — Ovšem není každý učitel Pythagorem, který by snad mohl dokázati také to, co nebylo lze Pestalozzimu; proto bude lépe, když malým žákům to, nač bychom se jich marně doptávali, hezky zřetelně povíme, aby to pak po nás opakující se osvojili. K závěrce však dokládáme: veškeré vyučování nechť jest podřízeno mluvě a veškeré mluvení měj za základ názor.

II.

Především toto, přistupme k skutečnému zaměstnání dítek v počátku vyučování školního, jak to zkušeni učitelové radí a jak povaha dítek toho vyžaduje.

První dny po příchodu do školy třeba jest žáky považovati co nové občany státu, do kterého dle přání rodičů a dle předepsaných zákonů vstupují. Naši maličtí podobají se tu vystěhovalcům do Ameriky: tak jako tito musí se oni v praviti v nové zákony a navykati životu ve státu novém. Učitel jest hlavou tohoto státu, jest však obmezen zákonem božským i zákony světskými; není tedy a nesmí býti despotem naproti svým bezbranným občanům, kteří také mají práva, jichž učitelé svědomitě šetřiti dlužno.

Jistý vojevůdce, jenž mnohých vítězství byl dobyl, přijde jedenkrát do školy, chtěl osloviti maličké žáky; avšak hrdina, jenž byl krátkými a jasnými slovy vojiny své k bitvě podněcoval, ostal před maličkými žáky státi, nemaje slov. Odstoupil stranou, aby si slze utřel a žádal učitele, aby zaň k maličkým promluvil.

Není tedy tak snadno k dítkám mluvíti. Pædagog jeden pronesl tento znamenitý výrok: „Kristus, chtěje lidské pokolení vykoupiti, stal se člověkem, my, chtěje dítky vychováti, musíme se státi dítkami.“ Skloňme se tedy ve kruh maličkových a počneme s nimi

první zábavu.

Dnes, milé dítky, spatřujete mezi sebou více nových spolužáků; přišli k nám dnes poprvé. Někteří z těchto jsou vaší mladší bratři a sestry, a ty máte zajisté vždycky rády. Ale i ty ostatní mějte vždy rády a

buďte k nim přívětivy, aby se jim mezi vámi líbilo, a aby zítra opět do školy přišly.

Vy pak, co jste dnes poprvé do školy přišly, těšily jste se zajisté na ten den, až budete moci do školy jíti. Nuže, již jste se dočekaly; ode dneška budete každodenně do školy přicházeti, ode dneška jste žáci! Ani vás všech dosud neznám, ale že se tak přívětivě na mne díváte, vím, že vás budu mítí rád. Dosud bývali jste doma u rodičů a poslouchali jste, co vám kdy otec a matka nařídili. Ve škole nyní budete poslouchati mne. Chcete-li mne rádi poslouchati? — Vy ještě nevíte, co se zde ve škole dělá, jak se zde chovati máte; poradím vám: patřte na starší své spolužáky a co oni činí, čiňte také.

Vy pak starší, chraňte se něco činiti, co by tito po vás činiti nesměli; tím by jste své nové spolužáky kazili, a z toho by ste měli veliký hřích. Počneme tedy s Panem Bohem! — Nyní se vykoná společná modlitba. Po té mohou se větší žáci tiše zaměstnávat — ve škole jednotřídné — s maličkými se může vyučování započítí. —

Nejprve bych rád věděl, jak se který z vás jmenuje. Jak se jmenuješ ty? Václav, Jan, František.

Jak se jmenuje každá z děvčátek? Jak tato? Anna. Jak ty? Marie atd.

Slyšte nyní, jak vaši starší spolužáci odpovídati budou.

Jak se jmenuješ ty? Já se jmenuji Antonín.

Otáží se také děvčátek. Jak se jmenuješ ty? „Já se jmenuji Anežka.“

Slyšeli jste, jak i vy malí odpovídati máte? Pověz mi tedy nyní, jak se jmenuješ?

Ještě zbývají dvě žákyně; budu hádati, jak se jmenují. Která z vás se jmenuje Pavel? Která z děvčátek ve škole se jmenuje Petr? Žádná z děvčat v celé

škole nejmenuje se ani Pavel ani Petr; to nejsou jména ženská, to jsou jména mužská. Nyní dovedu lépe hádati; nejmenuješ-li se Teresie? „Ano, jmenují se Teresie.“ Jmenuje-li se toto děvčátko Josef? „Nikoli, já se jmenuji Josefa.“ Jest jméno Josef jméno ženské nebo mužské?

Pozna-li jsme tedy, že jsou jména mužská a jména ženská. Jmenujte jména chlapců, která znáte! Nyní jména děvčat!

Jména tato byla vám dána v kostele, když jste ještě neuměli ani choditi ani mluvit, byly jste do kostela nešeni a pokřesťeni. Tato jména jsou vaše jména křesťná.

Jaké jest tedy tvé křesťné jméno? — Jaké tvé? —

Který z chlapců se jmenujete Jan, nechť pozvedne ruku. Hlásí se vás více. Jak ty se tedy jmenuješ? — Jan. Jak ty se jmenuješ? „Také Jan.“ Musíš říci: „Já se jmenuji také Jan.“

Oba jste tedy Janové; jak vás od sebe rozeznám? Nemáte-liž ještě nějaké jiné jméno? — (Některý z čípernějších hochů jistě bude věděti).

„Ja se jmenuji Jan Svoboda.“

A jak ty se jmenuješ?

„Já se jmenuji Jan Novák.“

Při jménu křesťném má tedy každý chlapec ještě jiné jméno, a protože je má při jménu, říkáme mu příjmení. Které jest tedy tvé příjmení? Které jest tvé jméno? Který žák jest zde Vácslav? Zde jest více Vácslavů. Jaké máš ty, Vácslave, příjmení? Jaké ty?

Mají-li také děvčátka příjmení? Jaké příjmení máš ty Lidmilko? „Já mám příjmení Hronová“*) Jaké při-

*) O psaní jmen ženských praví Dastich ve své „Kallilogii:“ V poslední době zaváděné psaní ženských jmen: Marie Dlaszková a Marie Dlaszková, prvé prý pro svobodné, druhé pro vdané ženské: to není ničím odůvodněno. Marie Dlaszková jest Marie, která Dlaszkovi náleží, kdežto jméno jest vždy pouze Marie Dlaszková.

jmení máš ty Anežko? „Já mám příjmení H o r k á “ Jak se jmenuješ ty jmenem a příjmením? „Jmenuji se Cyrilla Hansová.“ —

Po tomto cvičení může učitel žáka po žáku volati, by v lavici povstal a hlasitě odpověděl: „Já se jmenuji N. N.“ — Aby docílil hned v první hodině zřetelného odpovídání, nechť pochválí každého, kdo hlasitě odpovídá. K ostýchavým žákům může se později obrátiti ještě jednou s otázkou. —

Nyní každý rovně sedněte! Takto musíte vždy seděti, kdykoliv řeknu: „sedněte!“

Nyní všickni jako vojáci povstanete! — Žáci povstanou, avšak ne všickni zároveň. To nebylo dobře; hodní žáci vstanou všickni najednou. Povím vám, jak to učiníte. Nejprve řeknu: „Pozor! a tu všickni budou očekávati, co řeknu dále. Na slovo: „Vstát!“ všickni povstanou. Nuže: „Pozor! — Vstát! — Sednout!“ Toto cvičení třeba první dni častěji opakovati, tak aby ostalo takovéto v e l e n í po celý rok v platnosti.

Nyní se přesvědčím, zdali každý žák své jméno a příjmení dobře zná. Koho budu jmenovati, ten povstane a řekne dobře nahlas: „Jsem zde!“ —

Po tomto cvičení, mohou se malí žáci pustiti ven, — ve škole smíšené — anebo se po nějaké rozmluvě po modlitbě domů odeberou, když se jim bylo dříve řeklo, jak se po cestě chovati mají.

Zábava druhá.

Jste-li, milé dítky, všecky pohromadě, neschází-li nikdo?

Tak mne to těší, když nikdo neschází. — Přinesly jste sebou také své tabulky a kamínky na psaní? Jsou-li kamínky hezky dlouhé, byste je mohli v ruce držeti?

Máte-li také houbu na utírání tabulky? Nuže tedy se rovně posadte a hleďte na mne.

Zda-li si ještě každý pamatuje, jak se jmenuje jmenem křestným a příjmením? Nechť tedy stoupne, kdo bude jmenován! Václav Novák! — Anežka Horká! Zda-li také umíte všickni poslouchati? Pozor! Vstaňte! Sedněte! — Nyní vezmete své tabulky! — Tu obyčejně povstane veliký hřmot, což se trpěti nesmí a dá se snadno do-
brou kázní odstraniti. — Když jste své tabulky vyndali, bylo mnoho hluku; hodné dítky konají ve škole všecko v tichosti. Povím vám, jak se chovati máte, když budete z lavice tabulky vyndavati.

Učitel může sednouti do lavice a ukáže dítkám, jak na slovo: jedna, tabulku oběma rukama uchopí, dvě, tabulku nad lavici pozdvihnou, tři tiše na lavici položí, což se několikrát opakuje, a pokaždé, když se tabulky vyndají tohoto velení používá: Pozor! tabulky ven; jedna, — dvě, — tři! —

Nyní položte ruce vedle tabulky a hleďte všickni na mne. — Učitel vezme tabulku do ruky a pronese zvolna větu: „To jest tabulka.“ Nyní to řekneme všickni najednou.

Žáci budou rozličně křičeti, někteří čerstvěji, jiní zdlouha, čemuž se musí hned prvním dnem učiniti přítrž.

Takové křičení mi není milé, a vám zajisté také se nelíbí. Povím vám, jak budoucně vždy říkati budete. Učitel pozvedne ruku a při každém slově jí spustí, říkáje několikrát po sobě: „To jest tabulka.“

Při každém polnutí ruky dolů, vyslovte jedno slovo. Nuže! — Tak několikrát.

Cvičení toto jest důležité a kdykoliv žáci této třídy společně odpovídají, vždy nechť se to děje tímto způsobem; jinak se zvrhne toto potřebné cvičení v divoký křik. — Učitel pokračuje dále na školní tabuli ukazuje:

Tuto věc zajisté znáte?

Na takovouto otázku dostane se učitelé celá směsice odpovědí; jedni budou křičeti: „Známe!“ Druzí: „Tabule!“ — jiní opět: „Ano!“ Pak-li se takto učitel táže, a žáci takové dávají odpovědi, pak to bledě vyhlížeti bude se školní kázní. Jak by se otázky klásti měli, o tom se každý dostatečně cvičil; protož dále. Lépe bude, pak-li si učitel smělejšího chlapce vyvolá a otáže se ho, na tabuli ukazuje: Jak se tato věc jmenuje? „To jest tabule!“

Nyní žáci dle taktu společně odpovídají. — Odpovídá-li žák netázaný, jest třeba hned první dni poučiti ho, že jen ten smí odpovídati, kdo jest tázan. Pak-li si učitel důsledným ostane, a nebude trpěti dotřavého hlášení se k odpovědi, získá tím školní kázeň velmi mnoho. — Starším učitelům tohoto připomenutí nebude třeba, mladším však nemůžeme je dosti odporoučeti.

Nyní ukažte mi ještě ruku, ve které držíváte lžici!

Jak jmenujeme tuto ruku? Opět společně: „Tato ruka se jmenuje pravá.“

Jak jmenujeme druhou ruku? — Která ruka jest levá? — Řekněte všickni: „Tato ruka jest levá!“

Pozdvihněte pravou ruku! Nyní levou!

Pozdvihněte obě ruce!

Levou ruku spuste! Do pravé ruky vezmete nyní kamínek, všickni najednou!

Nyní na tabulku nakreslete, co každý z Vás umí. Učitel prohlédne pak práce tyto, ovšem musí pochváliti tuto první snahu, zároveň spatří zde onde buď větší předpravu z domova, neb zvláštní vlohy, což mu budiž pro příští dny měřítkem. Po skončeném cvičení tomto netrpí učitel, aby žáci na tabulky plili, nýbrž aby houbovou a hadříčkem tabulky očistili.

Zábava třetí.

(Rozkládání slov ve hlásky).

Jste-li dnes opět všechny pohromadě, milé dívky? Zde schází Josef Kočí! Jest snad nemocen? — Nepřál bych mu, aby stonal; kdyby z vás ale někdo byl nemocen, požádejte otce neb matku, by my vzkázali, že nemůžete do školy přijíti. Školu zanedbávati nesmíte nikdy.

Nyní pověz mi, Jene Svobodo, co u vás doma máte? Máte-li také nějaká zvířátka! Jmenuj mi Anežko některá zvířátka, která doma máte?

Kdo z vás zná zvířátko, co myši chytá, nechť vy-zdvihne ruku! — Jak se jmenuje to zvířátko?

Pověz, co dělá kočka? Řekněte všickni: kočka chytá myši! Jak voláme na kočku? — Jakou kočičku máte vy? (černou). Jakou vy? (žádnou.) Jakou vy? (bílou). — Kočička chytá myši také v noci, kdy je tma; zdali my také v noci vidíme? Kdo má tedy lepší oči; kočička, nebo my?

Povím vám něco o kočičce, hleďte, abyste si to dobře pamatovali:

Naše bílá kočička,
ta má dobrá očička,
ona večer po tmě sedá,
všude slídí, všude hledá,
jak se někde myška kmitne,
hop a šup, a hned ji chytne.
Chytej, chytej, kočičko.
však máš dobré očičko! —

Učení zpaměti. Vyslovte ještě hlásek, kterým na kočičku voláme! Kočička však vždy myšky nechytá, ona ráda také něco jiného; ona si vybírá, co jí nejlépe chutná, jest mlsná. Jaká jest tedy kočička? (dle taktu). Jednou se příkradla kočka k ptačímu hnízdu, kde byli mladí vrabci. Vrabčiči jak uviděli dvě veliké oči, počali křičeti: či, či, či! Kočka chtěla vrabčičky chytnouti,

ale tu přiletěl veliký pták, zobákem kočku klobnul, až spadla. Pověz, jak mladí vrabci křičeli! Jaké hlásky slyšíme, řekneme-li, či?

Zde třeba, by učitel hlásek ě, i hlásek i dobře označil a několikrátě hezky volně vyslovil, neboť první pokus bývá žákům nejtěžší; proto jest zde vzata toliko slabika, aby žáci snadněji hlásky rozeznati dovědli.

Po tomto cvičení opakujme básničku. Opakujme, která jest ruka pravá, která levá, stačí-li čas, nechat jmenují žáci ještě nějaký předmět ve škole a cvičí se mluvití dle taktu společně, pak jednotlivě. —

Zábava čtvrtá.

(Žák, učitel, člověk. Rozkládání slov.)

Pověz mi, kde jste nyní? Řekněte všickni: „My jsme ve škole! Chlapci, kteří do školy chodí, jsou žáci, děvčata jsou žákyně. Řekněte děvčátka chlapcům, co oni jsou! Nyní chlapci děvčatům! Jak řeknou chlapci sami o sobě? Nejprv jeden, pak všickni žáci.“ Jak řeknou děvčátka? Proč chodíte do školy? A kdo vás zde učí? (Vy nás učíte!) Proto že vás učím, jsem váš učitel.

Nyní jest příležitost, by se žákům vštípilo, jak mají učitele pozdraviti při vstoupení do školy, jak mají o něco žádati a jak mají učitele a jiné lidi na ulici pozdravovati.

Na ulici potkáváte lidi. Jsou-li také zde lidé? Společně: My jsme lidé. Jsi-li ty, Jene, také lidé? Všickni dohromady jsme lidé, každý z nás jest člověk. Co jsi ty Václave N? (Já jsem člověk.) Vícekrátě. Kam se člověk na sebe podívá, kde se dotkne, to jest jeho tělo. Člověk má tělo. Společně. Každý zvláště: Já mám tělo; — **Máme tělo.**

Většina dítek zná; kde je hlava, ruce, nohy; méně znám jim bývá trup. Přivedou se na to a mluví jedno-

tlivě a pak společně: Máme hlavu, trup a okončiny. V hlavě máme něco, čím vidíme; co jest to? Jaké hlásky slyšíme ve slově o-či? Vícekráte. —

Nyní se nazírá a rozkládá: u š i, n o s, t a k t é ž: o k o, u c h o. Slova tato se k rozkládání dobře hodí; mají vždy z počátku samohlásku na konci též a u prostřed souhlásku, již dobře označiti lze.

Nyní opakujme, co jsme se učili o kočičce, jmenujme některé věci ve škole. Pak kreslí žáci ještě libovolně na tabulce atd.

Zábava pátá.

(Kreslení — čára vodorovná.)

Začáteční rozmluva jako v zábavách předešlých. — Nyní vezmete své tabulky! Pozor! jedna, — dvě, — tři. Učitel vezme hezky dlouhou nit, vyvolá jednoho žáka a nit vodorovně natahnu. Žáci znají nit, vidí že jest natažená. Učitel táže se, a žáci společně v taktu odpoví: „T o j e s t n a t a ž e n á n i t.“

Nyní ukažte tímto prstem, ukazovačem, jak nit leží! — (Několikráte). Žáci tahnou rukou ve vzduchu vodorovně.

Kdyby nám sem nateklo tolik vody, až tak vysoko, jak tu nit držíme, zdali by stála voda takto? (Ukáže nití tak, aby stála jeho ruka výše než chlapcova, aby totiž nit měla směr šikmý.) Žáci pochopí, žeby stála všude stejně. Voda tedy stojí rovně: na míse, ve vaně, v rybníce a všude. Protože tuto nit držíme tak rovně. jakby voda stála, pravíme, že ji držíme v o d o r o v n ě. Opakuj N., jak držíme tuto nit? Řekněte to všickni: (Vy držíte nit vodorovně.)

Ukažte prstem, jakbyste kreslili čáru vodorovnou! Nakreslím vám na tabuli takovou čáru. „T o j e s t č á r a v o d o r o v n á.“ Výpověď takovouto vždy opakují dva.

neb tři žáci jednotlivě, pak všickni dle taktu společně.
 — Ukažte kamínkem nad tabulkou, jak budete kreslit čáru vodorovnou! Nyní ji kreslete na tabulce! Žáci kreslí přímku přes celou tabulku jedním tahem. Je-li křivá, houbou ji smažou, hadříkem tabulku osuší a kreslí opět.
 — Opakování předešlého.

Zábava šestá.

(Čára kolmá.)

Těším se z toho, že jste se opět všickni do školy dostavili. Podívám se, jsou-li všichni žáci čistě umytí a učesani, mají-li čistě umyté ruce a boty vyciděné.*)

Takováto prohlídka musí se dít často, zvláště v počátku školního roku; byťby se snad tu onde i mnohá matinka trochu mrzela, konečně nám bude vděčna.

Všickni jsou čistě ustrojeni, tak to mám rád. Vidím také, že se budete dnes rádi učit. Povím vám dnes o malém Jaroslavovi. — Jaroslav rád pracoval s otcem v zahradě. Když otec dělal záhony, držival mu šňůru, aby byly záhonky všecky stejně rovné. Aby však Jaroslávek šňůru dlouho držeti nemusel, vzal otec dva kolky, šňůru na ně upevnil, a kolky do země zarazil. — (Toto dá se i ve škole snadno ukázati; dvě hůlky se šňůrou, nebo nití úplně postačí) — Šňůra byla natažena v o d r o v n ě. Zda-li také kolky byly vodorovně? — Kolky stály takto, jako já stojím. Stoupněte také tak! Sedněte! — Ukažte prstem, jak kolky stály! Odkud začínáme a kam táhneme prstem? (Začínáme od hora a táhneme dolů). Nakreslím takovou čáru na tabuli: začnu od hora a potáhnu dolů. — Opakuje ještě jednou a mezi mlu-

*) Pakli se v tomto ohledu něčeho nedostává, třeba v prních dnech velmi šetrně dětem připomenouti, asi takto: „Ty jsi zajisté dnes matku nepoprosil, aby tě pěkně učesala; příště nezapomeň! Pověz mi, jak poprosíš maminku, aby tě učesala?“

vením kreslí. — „Čára, která tak stojí, jako zaražené koly, jest čára kolmá. (Opakování jednotlivě, pak společně). Ukažte kamínkem, jak budete kolmou čáru kreslit! — Kreslete kolmou čáru! — Kreslete ještě jednou kolmou čáru! kolik kolmých čár jsme nakreslili?*) Nyní kreslete více kolmých čár! Žáci kreslí a učitel dohlíží.

Odložte tabulky! Jedna, — dvě, — tři —! Pověz mi, co zde stojí kolmo? Co vodorovně? Jak stojí stromy? Jak domy? atd. Cvičení a opakování. — Vstaňte! Natahněte pravou ruku vodorovně před sebe! Nyní levou! — Nyní obě! Držte obě ruce kolmo vzhůru! Nyní pravou! Teď levou!

Podobná cvičení přivodí potřebnou změnu, žáci se pohybuji a zároveň se pojem prv vštípený tak upevňuje.

Po této přestávce žáci usednou a učitel vypravuje dále. Zahradka, v níž Jaroslávek se svým otcem pracoval, byla ohražena. Čím bývají zahrady ohražené? (Zdí a plotem) Zahradka tato byla ohražena plotem. Po stranách stály dva velké koly, mezi nimi byla jedna latě vodorovně nahoře, druhá vodorovně dole, a na ně byly přibity stejně vysoké latě kolmo. — Mezi tímto mluvením učitel kreslí, dá opakovati, jak stály koly, jak které latě, pak žáci kreslí plot.

Když v zahradě květiny kvetly, dovolil otec Jaroslávkovi, že si tam smí se svými spolužáky hrát a některá kvítka trhat. Děti seděly v zahradě, hrály si, pak si natrhaly květin, ozdobily jimi kloboučky a takto si vesele zpívaly:

V zahradě, na sadě, rádi sedáme,
rozmlá kvítečka tam si trháme.

*) Jakby se i počítání se zábavami těmito spojití mělo, nelze sem pro obmezenost místa vzít; že se k tomu použije každé vhodné příležitosti, netřeba připomínati.

Zdobíme kloboučky, hrajem a pějem,
neradi plačeme, raděj se smějem.

Nejprvė se naučí žáci obsah z paměti, pak zpívají.*)

Zábava sedmá.

(Slabiky, slova)

Rozmluvy, prohlídka jako předešle.

Umíte-li ještě jmenovati hlásky, které slyšíme, pojmenujem-li oči, uši, nos? (Slovo po slově se rozkládá.)

Řeknu-li: **o-či**, na kolikráte to vyslovím?

Co jsme vyslovili poprvé? — Co podruhé?

Co na jednou vyslovíme, tomu říkáme slabika.**)

Čemu říkáme slabika? Kolik slabik slyšíme, řekneme-li o-k-o? která jest slabika první? která druhá? (Mnoho cvičení na slovech: u c h o, u š i, r u k a, r u c e, h l a v a, atd.) U slova n o s dá se vyvinouti pojem slova a rozeznati od slabiky.

Na kolikrát vyslovíme slovo n o s? Kolik jest to slabik? Rozumíte-li již něco této slabice? Pak-li slabikou již něco vyrozumíváme, jmenujeme ji slovo. Je-li c h o slovo, nebo slabika? Proč to není slovo? Je-li k o slovo? — Co jest tedy? (Více příkladů.) — Kdo z vás umí jmenovati částky našeho těla? Z kolika slabik skládá se slovo h l a v a? Která jest první slabika? Která jest druhá? — Jaké hlásky slyšíme v druhé slabice? (v-a.) Čím jest naše hlava pokryta? „Hlava jest pokryta v l a s y.“***)

*) Nápěvy a písňe vyjdou co nejdříve.

**) V této třídě užívati rozsáhlých v ý m ě r ů byloby nesmyslné. „Tak nalezáme v Hattalově „Srovnávací mluvnici v ý m ě r: Silaba je částek slova anebo slovo, které se bez přestávky anebo jedním douškem vyslovuje, a záleží buď jen z jedné samohlásky, buď z jedné aneb z více souhlásek se samohláskami spojených. — Ten se ovšem hodí do takovéto mluvnice, nikoliv ale do I. třídy.

***) Při každé takovéto odpovědi nechť nejprve odpovídá žák schopnější, po něm některý méně srdatý, pak všichni.

bik má slovo v l a s y? Která jest první slabika? Která druhá? Z jakých hlásek skládá se s y?

Vrchní část hlavy slove týmě. Ukažte pravou rukou, kde máte t ý m ě? Z kolika slabik skládá se slovo t ý m ě? Která jest první slabika? Z jakých hlásek skládá se slabika první? P ř e d ní část hlavy slove **obličej**. Opakujte! Na kolikráte se vysloví slovo obličej? Kolik má slabik? Protože má tři slabiky, řekneme, že jest to slovo tříslabiké. Kolika-slabiké jest to slovo?

Proč je jmenujeme tříslabiké?

Jak se jmenuje tato část hlavy? (ukáže na čelo.) Kolika-slabiké slovo jest čelo? Jaké hlásky slyšíme v první slabice? Jaké v druhé?

Zde máme o b o č í. Ukažte každý pravou rukou, kde máte o b o č í! Na kolikráte se dá vysloviti slovo o b o č í? Kolika-slabiké jest to slovo? Jaké hlásky slyšíme v první slabice? (ob.) Jaké ve druhé? (o.) Jaké ve třetí? (čí.) Ukažte pravou rukou, kde máte ú s t a? Nač máme ústa? Kolika-slabiké jest slovo ú s t a?

Jaké hlásky slyšíme, řekneme-li ú s? Jaké slyšíme, řekneme-li t a? Jaké, když řekneme: ú? Jaké, když řekne s t a?

Zde máme r t y. (Žáci opakují). Na kolikráte vyslovíme r t y? Jak jmenujeme to, co najednou vyslovíme? Rozumíme-li něco, řekneme-li, r t y? Jest to slovo, nebo slabika? Kolika-slabiké jest slovo r t y? Jaké hlásky tu slyšíme?

Podobným způsobem děje se nyní rozkládání slov tak dlouho, až dovedou žáci zručně rozkládati slova na slabiky a slabiky ve hlásky. Nejvíce obtíže působí slova a slabiky takové, kde se více souhlásek sbíhá, jako: krk, trup, břicho, prsa, prst, dlaň, pěst, hrst, přehršlí at d. — což vše dříve na těle nazíráme. Žáci vše zřetelně vy-

slovují, čímž cvičí se v myšlení a mluvení, načež se pak slova rozkládají. Jsou-li slova u vyslovení těžká, podrží se u nich učitel déle, až se obtíže překonají.

S cvičením tímto spojuje se všestranné zaměstnání: kreslení, zpěv, tělocvik atd.

Zábava osmá.

(Čtverec, čára šikmá.)

Učitel přinese čtyry stejně dlouhá dřívka, jež se spolu dají složit ve čtverec. Zde mám dřívka; počítejte, kolik je jich! Které z nich jest delší? Jsou tedy všechny stejné. Tato čtyry dřívka spojím, aby se pohromadě držela; tak. (Sestaví z nich čtverec.) Kolik stran tu mám? Jaké jsou všechny tyto strany vespolek? „Stejně.“ Tyto čtyry stejné strany dohromady spojené jmenujeme čtverec. Kolik stran má čtverec? Jaké strany jsou to? Nyní budeme také kreslit čtverec.

Po tomto cvičení nechť kreslí žáci po celé tabulce ve stejné vzdálenosti čáry vodorovné, pak v téže vzdálenosti přes ně čáry kolmé, čímž nabudou samých čtverců. Ve čtvercích pak nechť kreslí šikmou čáru, totiž úhlopříčnu, jak na přiložené tabulce obr. 1 viděti lze. Cvičení toto, kreslení čtverců po celé tabulce a mezi nimi úhlopříčny nechť se nyní při každém kreslení opakuje, jelikož jim navykají žáci poloze písma, kterou jsme na 45° přijali.

O poloze písma panují rozličné náhledy. Jedni udávají, že se má písmo kloniti k linii, na niž stojí, úhlem 59° , jiní 55° .

Nechceme zde rozebírat, kterému písmu přísluší přednost, zdaž stojatému, nebo ležatému, podotýkáme toliko, že stejná poloha písma jest důležitou podmínkou zřetelnosti jeho a malým žákům může se takto nejsnadněji poloha písma na 45° naznačiti. Jest však dobře,

když žáci i bez pomoci čtverců častěji šikmé čáry po celé šířce tabulky kreslí; jsou-li pak čáry příliš šikmé neb opět příliš stojaté, tuž bystré oko učitelovo vadám odpomáhá. Zároveň s cvičením tímto spojuje se kreslení rozličných předmětů z přímek vodorovných kolmých a šikmých.

Po úhlopříčné čáře nechť kreslí žáci t e n k o u od zdola nahoru přes dva čtverce, obr. 2, což se střídavě s úhlopříčnami déle cvičí.

Zábava devátá.

(Kamna, řezání dříví, kreslení píly.)

Učitel dá opakovati, které věci žáci vidí ve školní světnici. Když jmenují k a m n a, táže se, z čeho jsou? nač jsou zde? — Kdy se topívá v kamnech, v zimě, nebo v létě? Čím se topí? Mohou-li se dávatí celé stromy do kamen? Co se s nimi musí státi? Čím se řeže dříví? Znají-li pílu? Z čeho jest? Co má píla na té straně, kterou se řeže? Ukáže se dítkám malá píla, nazírá se, pak jí kreslí učitel jednoduchými rysy na tabuli. Žáci jmenují částě píly, kreslí pak z u b y píly tak, by se cvičili v tahu, z něhož se píše i, u, jak obr. 3 ukazuje. Toto cvičení se často opakuje, aby žáci nabývali zručnosti. Tahy tyto mohou se někdy kresliti ve čtvercích jindy v liniích, jindy opět bez linie.

Po tomto cvičení mohou se žákům na tabulkách udělati po jedné straně h ř e b í k e m linie a sice tak, aby prostřední, do které se malá písmena psáti mají, jako: i, u, o, u atd. měla šířky as jeden centimetr, výška pro dlouhá písmena, jako: l, b, j, aby obnášela 15 milimetrů nahoru, taktéž i dolů, takže celá linie obnášeti bude 4 centimetry.

K tomu cíli nechá si učitel tabulky žáků po vyučování ve škole a linie tyto sám udělá; neboť není to

požadavek ani na dívky ani na rodiče, a přece jest to věcí nutnou, aby žáci tabulky k dalšímu evičení takto připravené měli. Druhá strana tabulky ostane čistá, na té kreslí žáci a píší číslice

Pro rozmanitost nechť kreslí žáci pílu zubami vzhůru, pak také obrácenou zubami dolů, čímž budou cvičiti se v tahu, jak jej potřebujeme k písmenám n, m, jak obr. 4 ukazuje. — Při každé z těchto zábav rozkládají se přicházející slova na slabiky a hlásky, a opakují se cvičení předešlá sloužící k osvěžení mysli a utvrzení kázně.

Ku konci cvičení vypravuje se povídka: Dvě chudé dívky chodily pilně do školy. Jednou přišly domů a maminka, naříkala, že nemá čím zatopiti, aby jim uvařila polévku. Děvčátko bylo smutno, mělo hlad; chlapec však odběhl k sousedovi, vypujčil pítku, a pravil své sestře: „Pojď nařezeme matince dříví. I chopily se rychle píky, počaly řezati dříví a vesele si při tom zpívaly:

Řezme dříví na polínka,
ať má čím topit matinka.
Chutě k dílu, tužme sílu,
řízi, řízi, řízi, řízi!

Píseň tuto zpívají žáci známým nápěvem a provozují při tom tělocvik, nápodobíce řezání dříví dle taktu.

Zábava desáta.

(Věci pohyblivé a nepohyblivé. Kdo jest pořadný? — Soused.)

Jste zase všichni ve škole, čistě umyty i učešání.

Pověz mi N, kudy sem do školní světnice vcházíte? Jsou-li zde ještě jedny dvěře? U průchodu jsou veliké dvěře, říkáme jim v r a t a. Dvěře jsou nyní zavřené, můžeme je otevřítí a opět zavřítí. Dvěře můžeme otvřítí a zavřítí. Dvěře jsou ve stěně. Kolik stěn zde máme? Co vidíte na stěně před sebou? Která

strana jest za vámi? Která na pravé straně? Která na levé? Jak jmenujeme stěnu nad sebou? (strop.) Pod nohama máme p ů d u, p o d l a h u. Jmenujte ještě věci, které ve škole vidíte! —

Zde mám stůl; mohu-li jim pohnouti? Čím ještě můžeme ve škole pohnouti? Můžeme-li stěnami pohnouti? Věci, kterými z místa na místo pohnouti můžeme, jsou věci pohyblivé.

Jak budeme jmenovati věci, kterými pohnouti nemůžeme? Pak-li schopnost žáků to připustí, můžeme říci, že se jmenuje pohyblivé také movité, nepohyblivé, nemovité.

Kdo přijde mezi modlitbou do školy, kde má ostatek? (U dveří.) Kam jde po modlitbě? (Na své místo.) Každý z-vás má tedy své místo. Kde máte ve škole knihy? Kde míváte tabulky? Vaše věci mají také své místo. Má-li skříň také své místo? — Kdybych dal skříň ke kamnům, stůl ke dveřím, tabuli na lavici, zda-li by se vám to líbilo? Kde má tedy každá věc býti? Kdo dá vždy své věci na místo, kam patří, ten jest pořádný. Povídka o čepici str. 55 se zde může upotřebiti. —

Pravili jsme, že každý má ve škole své místo. V které lavici sedíš Václave N.? — Kdo sedí vedle tebe po pravé straně? — Kdo sedí po levé straně? Kdo sedí vedle nás, tomu říkáme soused. Kdo jest tvým sousedem na pravici? Kdo na levici? — Kdo jest vaším sousedem doma? —

Opakování. Tělocvik: Vstaňte! Zdihněte pravou ruku! — Položte ji na rameno pravého souseda! — (Totéž s levou rukou.) Zpěv, — rozkládání slov: soused, levice, pravice, stůl, stěna, strop, dvéře, kamna a t. d.

Zábava jedenáctá.

(Cizích věcí si nemáme přivlastňovati — zloděj — horký hák — kreslení háku.)

Pamatovali jste si, že každý z vás má své místo. Víte-li ještě, jak se jmenuje ten, kdo každou věc na patřící místo položí?

Pořádný každou věc snadno nalezne, neboť ji má tam, kam ji uložil.

Jeden chlapec ale, kde jakou věc ležeti spatřil, nenechal ji tam ležeti; vzal si ji, třeba ani jeho nebyla. — Zda-li tak dobře jednal? — Nejednal tedy dobře; co nám nepatří, to jest cizí; cizích věcí nemáme si přivlastňovati. Kdo si cizí věci přivlastňuje o tom říkáme, že krade.

O kom říkáme, že krade? Víte také, jak se říká takovému člověku, který krade?

Zloděj, ano! To jest ošklivé jméno! Víím žeby nikdo z vás nechtěl býti zlodějem.

Kdo nechce býti zlodějem, ten si nepřivlastní ani to, co někdo ztratil. Když ve škole něco naleznete, máte-li si to podržeti? Komu to máte odevzdati? (Komu to náleží.) Pak-li nevíte, komu věc náleží, tedy ji dáte mne a já to ohlásím, a kdo ví, že to jeho jest, přihlásí se a obdrží svou ztracenou věc.

Tak to ale nečinil onen chlapec, o němž jsem vám vypravoval; ten vše co našel, podržel jako své.

Však poslyšte, co se mu jednou přihodilo. Šel okolo kovárny, kde právě kovář se svými tovaryši pracoval. Před kovárnou ležel na zemi takovýto hák; (ukáže a nakreslí žákům hák nahoře, i dole zahnutý, jak vidíváme u řezníků na věšení masa. Jak na přiložené tabulce obr. 5 ukazuje.) Chlapec se nejprve kolem ohlížel, zda-li ho nikdo nevidí, pak rychle hák popadl, — ale hned vykřikl a hák na zem pustil. Víte-li

proč? Hák byl horký, kovář jej tam položil, aby vychladl. Jak uslyšel vykřiknutí, vyběhl před kovárnu, tovaryši za ním a všichni se zlodějskému chlapci smáli, že se mu dobře stalo. Kovář ale mu pravil: „Podruhé si pamatuj:“

„Co není tvého nech!
Tak praví řádný Čech.“

Chlapec měl ruce popálené, nikdy již nekradl; vždy si vzpomenu na horký hák.

Kreslete nyní hák. Více háků! Obr. 5.

Rozkládání slov: hák, háky, kovář, tovaryš, chlapec, zloděj atd.

Rozmluva o kováři. Kdo jest? kde bývá? co dělá? z čeho? jak?

Píseň „K o v á ř“ viz „Písně pro školní mládež“ str. 12.

Zábava dvanáctá.

(Vejce, slepice, kohout.)

Která z děvčátek se jmenuje Anna? Kdy bývá tvůj svátek? (Dítě neví jináče, nežli na den sv. Anny, což postačí). Děvčátko jedno také se jmenovala Anna. Když byl její svátek, dostala od maminky vázaného strakatou slepičku. Anna si jí bedlivě hleděla, krmila ji, slepička zobala jí zrnka z ruky, byla k r o t k á. Slepice vyrostla a když snesla první vejce, s radostí přiběhla Anna k matce a ukazovala jí v e j c e, jež slepice snesla. Bylo takovéto! Učitel ukáže nyní žákům vejce, žáci je nazírají, pak vejce roztluče, do jedné sklénky dá bílek, do druhé žloutek. Vejce jest ovšem dítkám velmi známé, ale každý učitel může tu nabýti přesvědčení, jak sebe nepatrnější věc dítky pontá, pak-li se zajímavým způsobem pojednává. — Sem se dobře hodí národní hádanka:

Mám soudeček,
na něm žádný obrouček,
a v něm dvoje víno.

Nyní nazírání slepice, ž i v é, vycpané, neb vyobrazené. Živá slepice byla by ovšem nejlepší a snadno jí plze dostati. Rozmluva o slepici, pak vyvinutí pojemu p t á k, domácí pták. Kohout, kuře atd.

Toto vejce snesla slepice, proto mu říkáme s l e p i č í vejce. Jaké vejce může ještě býti?

O kterých svátčích barví se vejce? Barvené vejce jmenují se k r a s l i c e.

Nyní nakreslím vejce na tabuli. Kreslete vejce též. Anna schovávala si vejce od své slepičky a dávala si je do přihrádek. Kreslete přihrádky a do nich vejce obr. 6. Rozkládají se opět slova: v e j c e, slepice, kohout, kuře, pták, atd. Opakování předešlého.

Zábava třináctá.

(Skládání slov.)

Kdo z vás bude jmenovati některého domácího ptáka? Znáte-li také některé jiné ptáky? Kdo zná vrabce?*) Vrabec také rád bydlí u domu, nikoliv ale tak, jako slepice a husy; on lítá, kam chce, hledá si potravu sám; v létě v zahradách a na polích, v zimě vlezle do stodoly. Není však krotký, nedá se chytiti. V r a b e c n e n í d o m á c í p t á k.

V jedné vesnici chytaly chlapani vrabce. Nadělali ze žíní ok, — takovýchto. (Učitel ukáže žákům ok žíněné.) — přivázali každé ke kolíku, nasypali okolo zrní; vrabci přiletěli, zamotali se do ok, a chytli se. Vrabci si to ale pamatovali; odlétěli z této vesnice, a v létě neshírali se stromů housenky; housenky se rozmnožily a všechno stromové ožraly. V celé vesnici nebylo žádného ovoce, ba ani listí na stromech. Chlapcům bylo pak zakázáno, chytati ptáky.

*) Může se opět ukázati vrabec buď živý, nebo vycpaný.

Nyní budeme kreslití oka, jakáž chlapci na vrabce líčili. Učitel kreslí nejprv jedno dle obr. 7, pak více.

Skládání slov. Jaké slovo dá se složití z hlásek: o, k, a, a,?*) Jaké z hlásek o, k, o? Taktéž o, č, i, u, š, i. Jak se vysloví: č, e? č, a? č, i? r, a? — Takto se skládají rozličné souhlásky se všemi samohláskami.

Cvičení toto jest právě tak důležité, jako rozkládání slov na slabiky a na hlásky, a jde nyní střídavě s rozkládáním slov stále.

Pro bavení a bystření mysli poslouží dobře, když již žáci hbitě hlásky ve slova skládají, pak-li při skládání beřeme slova taková, která se jen jednou hláskou od sebe liší, jako: káva, kráva, tráva, a stavíme otázky: Jaký hlásek musíme přidati do slova k á v a, abychom udělali z něj k r á v a? Po které hlásce musí přijíti? Který hlásek musíme změnití, chceme-li udělati ze slova k r á v a, t r á v a? Taktéž: les, ples, tak, pták, rak, mrak, drak, rok, krok, brok, cep, lep, a t. d. Cvičením tímto usnadní se čtení a psaní slov, a není zapotřebí navraceti se zpět k jednotlivým hláskám, když byli již žáci čísti a psátí počali.

I hádanky mohou býti upotřebené, ovšem velmi lehké n. p. Vyletím myslivci z ručnice; přidáš-li mi v jsem černý pták. (rána, vrána). Třemi hláskami pojmenujeme zvířátko malé s růžkama a klepetama; přidáme-li z předu d, bude nám to v povětří létati (rak, drak).

Zábava čtrnáctá.

(Předprava ku psaní: Kreslení ucha.)

Všichni jste ve škole hezky tiši, vidím že budete rádi zase dnes poslouchati, co vám vypravovati budu.

Slyšíte-li mne všickni, když vám vypravuji? — Víš-li, Antoníne, čím můžeme slyšeti? — Pověz mi Marie N.

*) Zde učitel každý hlásek zvláště zřetelně označí, ovšem několikráte, až budou žáci v stavu slovo o k a z hlásků těchto složití.

co vše ušima slyšíš? — Co ty N. slyšíváš? — Co rádi posloucháte? — Co ty rád posloucháš? — Co neradi slyšíme? (Skřípání, vrzání, hřmot, křik atd.) Slyšíte-li rádi hlas matky? Zda-li slyšíte rádi, když vám rodičové něco poroučejí?

Kdo rád a hned vykoná, co mu rodičové velí, ten jest poslušný. Kdo jest poslušný? — Máte-li také rodiče své rádi? — Proč? — Kdo svých rodičů neposlouchá, ten je nemá rád. Děti, které svých rodičů neposlouchají, jsou neposlušny, nejsou hodny. Pán Bůh se na takové děti hněvá, a na koho se Pán Bůh hněvá, tomu se dobře nepovede. *Neposlušným dětům nepovede se dobře.* Povím vám o neposlušném Fortunatovi,* jak se mu dařilo.

Fortunat měl dobrého otce i dobrou matku, ale nerad jich poslouchal. Když mu otec řekl, aby mu pro něco došel a brzy se vrátil, šel nerad a dlouho tam ostal. Řekla-li mu matka, by ráno dříve vstával, aby pozdě do školy nepřišel, neuposlechl; ostal se převalovati v posteli. Rodičové se nad tím rmoutili a brzy mu zemřeli. Fortunat musel nyní na službu mezi cizí lidi. Ti ho neměli již tak rádi, jako rodičové jeho, a když neposlouchal, víte co se mu stávalo? — Ano, býval trestán. Jednou poslal si jej hospodář, u kterého sloužil, pro pivo s velikým džbánem. Fortunat unésti džbánu nemohl, upustil jej; džbán se roztloukl, pivo vyteklo a Fortunatovi ostalo takovéto ucho v ruce. (Uražené ucho od hrnce tu dosti poslouží.) Fortunat přišel s uchem domů, myslil, že se vymluví a trestu nedostane; ale hospodář ho chytil za jeho ucho a nemilosrdně mu za ně vytahal, a ještě k tomu — ho vyhnal. — Fortunat prosil, naříkal, to však neprosspělo; tu teprv si vzpomínal na své dobré rodiče, bylo však již pojdě. Poslouchejte

*) Uvádí-li se příklady o zlých dětech, dobře jest, když volíme jméno takové, jakého mezi žáky není, z příčiny snadno pochopitelné.

tedy svých rodičů a modlete se za ně, by vám jich Bůh dlouho zachoval. Cizí lidé by vás tak rádi neměli, jako vás milují rodičové.

Nyní pohledněte na toto ucho od džbánu, zdali jest podobno našemu uchu, které máme u hlavy? (Srovnej výkres ucha v čítance str. 12.) — Nakreslím takové ucho na tabuli. Obr. 9. (Žáci kreslí u c h a, písmeno a však dosud se nepíše; když je pak žáci píší, tu podotkneme, že jest to ucho a vedle něho dole zahnutý h á k. Dále mohou tu žáci kreslit hrnce s jedním uchem, pak s dvěma. Z čeho jsou hrnce, kdo je zhotovuje? — Opakování, rozkládání a skládání slov, tělocvik, zpěv.

Zábava patnáctá.

(Rozkládání a psaní prvního normálního slova A d a m.)

Po těchto cvičeních může se přistoupiti k prvnímu normálnímu slovu „A d a m.“ Žáci znají z přednášek náboženských stvoření prvního člověka, pročez se bez velkých výkladů může přistoupiti k tomu, j a k s e j m e n o v a l p r v n í č l o v ě k. Vysvětlení obrázku v čítance nebude činiti žádnému učiteli obtíž.

Napiši vám tedy slovo A d a m.“ Jaký hlásek slyšíme nejprve? — Jaký naposled? *Napsaný hlásek jmenujeme písmeno.* Jak se bude jmenovati tedy první písmeno? Jak poslední? — Řekneme-li d a m, který hlásek slyšíme nejdříve? Jaký slyšíme po něm? Kolik a máme ve slově A d a m? Které ještě hlásky tu máme? Který hlásek jest m?, který d? Vezmete nyní své čítanky a čtete první slovo! Ukažte písmeno a! Písmeno m! atd. Jsou-li obě a stejná? (První a jest velké, druhé jest malé.)

Když začínáme psáti, tu píšeme písmeno velké. — Z jakých čar skládá se velké a? (Nejprv u c h o, pak dole zahnutý hák; d jest oko na vrabce, — malé a jest v a-

j í č k o, vedle něho dole ohnutý hák; m— dva zuby od pily, pak nahoře i dole zahnutý hák. — Nyní pište slovo A d a m.

Chceme-li, aby se dvě písmena spolu vyslovila, musíme je spojit. Jak vyslovíme ad? — Jak da? — Jak d a m? Chci-li říci, že někomu něco d á m, neříkám d a m ale d a a a m. Tu slyšíme a hezky dlouho. Aby se vědělo, kdy máme a dlouze vysloviti, můžeme napsati více a vedle sebe: m a a a, m a a a m. Jak se to tedy bude čísti? Abychom ale nemusili tolik a psáti napíšeme za všechny dohromady nad tím jedním čárku. *Čárka tedy nad a bude tedy vždy znamenati, že se má a vysloviti dlouze.*

Ostatní chod dle čítanky. Žáci píší a čtou nejprv jak na tabuli napsáno jest, pak čtou a opisují z čítanky.

Zábava šestnáctá.

(Psaní slova E v a.)

V předešlých zábavách jest k tomu dostatečně poukázáno, jak se slova rozkládají a skládají, zároveň poukázáno, jak si počínati při psaní slova normálního. Že se zároveň s cvičením mluvním také cvičili žáci v počítání, rozumí se samo sebou. Za těchto patnácte hlavních zábav došli zajisté tak daleko, že píší číslice: 1, 2, 3. Této poslední číslice, která zároveň na straně té, kde slova A d a m a E v a přichází, nahoře stránku značí, použijeme ku psaní písmena velkého e obrátice ji, jak obr. 10 ukazuje, tu pak máme velmi lehký chod, abychom napsali velké e, při čemž podotkneme, že jest velké e toliko prodloužení malého. Písmeno v jest nahoře i dole zahnutý hák, mající na konci stáhnuté o k o na ptáky.

Před slovem v e d e vidíme tečku, po tečce píšeme písmeno velké.

Zábava sedmáctá.

(Psaní slova Abel.)

Vypravování o Abelovi a Kainovi, čím se který živil. Živnosti lidské.

Ku předpravě písmena l, b, poslouží provaz nebo šňůra přes sebe překládána, což se dá i také pomocí několika malých hřebíčků na tabuli upevniti, žáci pak kreslí překládané provazy, obr. 11. Rozmluvou vedou se k tomu, aby věděli, z čeho se provazy dělají, kdo je zhotovuje a k čemu jsou. Ve slově A b e l, které se žákům velmi snadno píše, rozeznávají, čím se liší od sebe l a b. Přicházející ve 4. řádku velké l napíšou žáci lehce, pak-li dříve již byli psali číslicí 2, an dolní část velkého l jest zároveň dolní část dvojky. Velké m nenadělá taktéž žádných obtíží.

An se u každého z prvních článků několik hodin (nikoliv ale v jednom cvičení) pozdržeti musíme, postačí nám čas k vysvětlení slov a vět zde přicházejících, jako: L á m e m e l e d. M á m m e d. Zároveň můžeme směle tvrditi, že nebude žádnému učiteli obtíží tvořiti slova a věty z písmen již naučených, což vřele odporoučíme.

Zábava osmáctá.

(Psaní slova Noe.)

Psaní slova samého nebude nyní učiteli, ani žákům působiti nesnázi. Děj sám jest z biblické dějepřavy dostatečně znám, než aby se tuto uváděl.

Slova: o n, užíváme mluvíce o mužských, o n a, o ženských. Mluvíme-li o otci neb matce, neb o někom, jemuž úctu povinni jsme, nesluší se říkati: o n neb o n a, musíme jej pojmenovati. Ostatní slova dovede každý učitel snadno vysvětliti.

Až do tohoto cvičení postačila žákům ku psaní tabulka, nyní bude čas ku přechodu na papír.

Kdo měl příležitost nahlédnouti v I. třídě jak vyhlízejí první pokusy žáků na papíře pérem, přisvědčí nám, že nejsou krásné, ba že nelze při vši obezřetnosti učitelově i při sebe větší opatrnosti žáků zachovati písanky tyto čisté; přinášejí-li pak žáci tyto k r a s o p i s y (?) domů, nebývají valně chváleni, což jim zajisté chutí ku psaní nepřidává. Byloby tedy lépe, aby se nedávalo k prvnímu cvičení pérem písanek linovaných, nybrž arch obyčejného papíru nelinovaného. Na tomto archu aby se nyní opakovala první cvičení pérem, jako jsme je naznačili v předešlých zábavách, kde je žáci provozovali na tabulkách. Zvláště pak můžeme odporoučeti cvičení vodorovných přímek jedním tahem přes celou stránku papíru, tak jakoby chtěli žáci rukávem prach s lavice otíratí, čímž ruka značné lehkosti a obratnosti nabude. Po každém cvičení učitel papíry žáků ve skříni uschová, v příští hodině pak opět žákům rozdává. Jsou-li archy tyto srovnány dle lavic, třeba toliko dáti dozorcí každé lavice archy do té které lavice patřící, tento pak bez hašteření sousedům svém papír podává, čímž se času naspóří a kázeň se udrží. Tato první písma podrží pak učitel ve skříni až ku konci roku, kde to žákům nemalou radost způsobí, spatří-li, jak na prvním archu psali. Jakmile se na prvních archách největší obtíže překonaly, mohou se dáti žákům písanky linované. Hlavní však podmínkou přechodu z nelinovaného papíru na písanku buď čistotnost.

Zábava devatenáctá.

L i l i e.

Učitel dá žákům nazíratí na rozličných s k u t e ě n ý c h rostlinách co jest kořen, peň, list, květ, ovoce, a použije při tomto článku příležitosti mluvíti o rostlinách

kde rostou, k čemu nám slouží, kterých rostlin požíváme, které pěstujeme pro krásný květ atd. Jelikož v podzimním čase, kdy se tento článek ve škole čte, lilie ve květu není, snadno si zaopatříme lilii z papíru zhotovenou, ta nám lépe poslouží nežli obraz, an se může nazírat v pravé velikosti.

Psaní písmen ve slově lilie přicházejících nebude nesnadne. Dlouhé *i* se již snadně žákům vysvětlí; větší obtíž bude činiti *ě*. Řekneme-li, že místo *ie* označíme háčkem nad *e*, že jest toto *e* smíšené s *i*, docílíme to též a cvičením bedlivým ostatním se podá.

Slovo *lilie* nepsali jsme již velkým písmenem; *lilii* jest mnoho, Adam byl *j e n j e d e n*, Eva, Abel, Noe též.

Osoby a věci, kterých jest mnoho, píšeme jen malým písmenem na počátku.

Zábava dvacátá.

(Buben.)

Chlapci i děvčata rádi si hrají, když jim rodičové dovolí. Jaké hry si rádi hrajete? Hrajete si také na vojáky? Jak si to hrajete, vypravuj mi N.! — Viděli jste již vojáky? Co má voják na sobě? Nač má zbraň? Kdyby na nás chtěli přijít nepřátelé, vojáci se postaví do řad, vezmou zbraně, budou střílet, šavlemi sekat, bodáky bodat, až nepřítel zaženou. Až budete velci, budete také vojáky. Vojáci musí dobře poslouchati svého vůdce; jak jim povelí, aby nepřítel zahnatí mohli; proto musíte již nyní zvykati, abyste všechno na povelení vykonali. První žák v lavici vystoupne, a postaví se ke zdi. Pozor! teď! Nyní druhý žák. Pozor! teď!

Tak se žáci postaví jak tomu místnosti připustí, povolovic na jednu, druhá polovice na druhou stranu a na povel učitelův dají se na pochod, při čemž se

zpívá známá píseň: „Tluče bubeníček“ — nebo „Pochod malých žáků.“*) — Když jsou žáci v pochodu, překvapí je učitel bubínkem, kterýž měl uschovaný a zabubnuje jim k pochodu. Po ukončeném tělocviku vezme se k nazírání buben; slovo se rozloží a píše.

V článku tom přichází ů. Aby žáci věděli, co znamená kroužek nad u poví se jim, že se to u dlouží a že se z něj dá vyměnití o, jak v čítance samé stojí: v ůl, voli, dům, domů, což se ve cvičeních dálších, kdekoliv ů přichází opakuje. —

Buben vydává příjemný zvuk, jest hudební nástroj. Které jsou ještě hudební nástroje.

Nežli se článek žáci čísti a psátí naučí, pojednává se o hudebních nástrojích.

Těmito dvaceti zábavami poukázáno jest, jak se mají žáci v prvním čase zamětnávati, aby nabyli předpravy potřebné ku čtení a psaní, aby učili se o věcech mysliti a mluvití, zároveň také, jak mají ve škole se chovati, aby z ní užitek měli.

Mohlo by ovšem pojednání toto býti obšírnější; avšak moudrému napověz.

Nyní jest se třeba toliko zmíniti o jednotlivých člancích, čeho by kde vytknouti bylo.

Článek „O u l.“

Žáci znají některé ptátky, vědí že létají. Vše, co létá, není pták. Včela není pták, včela jest h m y z. Nazírání včely. Práce včel, obydlí, med, vosk. Dokaváde žáci článek tento čtou a píší, nežli se může přejíti dále, použije se příležitosti té a mluví se o hmyzu, zvláště pak se nazíra: chroust, roháč, vos, čmel, mravenec,

*) Viz. „Písň pro školní mládež“ — od spisovatele v Brně u Nitše, nebo v zpěvníku p. Drábkově sešit I, str. 8 a 9.

housenka, motýl cvrček, moucha. Povídka o čmelu a včele ze „Školky“ Svobodovy. Básničky a písně.

V článku samém vytkne se; že se místo ou psáva a mluví ú; ouď, úd, ouřad, úřad. —

J e l e n.

Rozmluva o zvířatek čtvernohých, domácích, lesních. Obraz jelena v čítance, porovnání s větším obrazem. Poukáže se na velikost živého jelena. — Písmeno j cvičí se opět kreslením p r o v a z ů. Upozornění na slova lůj, loje, můj, moje.

V á h y.

Látku k rozmluvě podává článek 8. stranu 39. Co se měří na metry, co na litry, co se váží? — Kupec obchodník, kramář, trh. Při psaní slova v á h y přichází nám y. Poukažme na to, že jest y obrácené h, a protož netrpí za sebou i nýbrž chce míti vždy y takové, které jest mu podobno. Totéž bude se moci obnoviti při k, ch. Taktéž kde bylo dříve a tam pak stává y, houba, houby.

K o l o.

P o h y b. Lidé i zvířata se pohybují. Pohyb ten jest chůze, běh, let, skákání, plazení. Lidé mohou jezdit. Na čem se jezdí? Části vozu, k o l o.

Písmeno k píše se z trojky, jejíž dolní část jest na zad obrácena, obr. 13.

K o h o u t.

Nazírání kohouta, domácí ptactvo. Předpravou ku psaní písmena t bude kreslení bičičiště s bičem. Bičičiště nahoře tenké, dole tlustší, bič tenký, dole odtažený, obr. 14.

Věta: „kohout vyvolává den“ podá nám látku k rozmluvě o čase.

Kde nemají kohouta, vědí-li, kdy jest den? Jak to poznáme? Jak dlouho trvá den? (od rána do večera.) Lidé vstávají za tmy, podle čeho se zpravují? (Dle hodin.) Nazírání a kreslení hodin. V kolik hodin chodíme do školy? O kolika hodinách ze školy? atd.

„Se slepicemi spát, s kohoutem vzhůru“, co to znamená?

P u m p a.

Všichni žáci jsou čistě umyti. Čím se umýváme? Odkud bereme vodu? K čemu potřebujeme vodu? Jest každá voda k pití? — Potok, rybník, studně, pumpa. Kreslení. Model pumpy.

Při psaní jest u písmena p tatáž předprava jako byla u t, pak hák nahore i dole zahnutý. Velké p vyvede se z j, jak ukazuje obr. 12, pak obr. 16.

C e p.

Dostáváte od rodičů k snídání chléb. Z čeho se dělá chléb? — Z čeho mouká? Co se dělá s obilím, abychom dostali zrna? Čím se mlátí? Na kreslíme cep.

Z nákresu cepu přejdou žáci ku psaní písmena c, jak obr. 19 ukazuje. Cep, hrábě, kosa, srp, vidle, motyka, lopata, atd. hospodářské nářadí.

C má v sobě zavínutou tečku; písmena, která mají (nad sebou) tečku, chtějí míti vedle sebe i. — Kupec, kupci, hudec, hudci, a t. d.

Č á p,

Čím se živí naši ptáci?

Jsou také ptáci, kteří si chytají malé rybičky a na bahnách žáby. Takový jest čáp. Obraz v čítance. —

Dobře poslouží, kde má škola vycpaného čápa, pak přejíti na obraz.

Písmeno **o** a **č** nebude již dělati žákům obtíží. — Co se žáci cvičí ve psaní a čtení článku, rozmlouvá se o čápu dále.

V zimě voda zamrzne, žáby se schovají, čáp by měl hlad, letí tam, kde je i v zimě teplo; na jaře přiletá. Kdy jest zima? Kdy jaro?

R a k.

V kalužinách jsou žáby, v potoce je **r a k**. Raci se chytají v létě.

Písmeno **r** skládá se z malého **o č k a** na ptáky a z druhé části písmena **o**. Velké **r** jest jako velké **p**, pod ním nahoře i dole zahnutý **h á k**. **A r** čtverec deset metrů dlouhý a taktež široký. Naměří a nazírá se příležitostně **v e n k u**.

Ř e b ř í k.

Nazírání, kreslení, k čemu jest, z čeho? pak jeho části.

S l e p ý š.

P o v í d k a. Dva chlapeci šli na jahody do lesa. Uviděli hada, polekali se a utíkali. Hajný je zastavil, hada chytil a nesl ho na holi domů. Byl to slepýš. Na holi se kroutil a kousal ji. Výkres značí zároveň písmeno **s i š**.

Rozmluva o hadech jedovatých i nejedovatých. Slepýš náleží sice **k** ještěrkám, to však v I. třídě nemusí mýlití, na to později dosti času.

Z a j í c.

Zajíce dívky nazírají. Jaký dává užitek? Čím rolníku a zahradníku škodí? — Nazírání jeho zubů. — Jest

h l o d a v e c. Porovnání zajíce s králíkem. Písmeno **z**, první o č k o na ptáky, k němu přivěšen na tenké nitce malý háček, dole i nahoře zahnutý. V článku přichází čtvero počasí ročních. Co se kdy děje?

Ž á b a.

Kde vidíváme žáby? Zvířata žijící na zemi i ve vodě jsou obojživelníci. Povídka „č á p a ž á b a.“ — Psaní slova žába nemá zapotřebí žádných předprav. Věty: „Železo je kov. — Ze žaludu vyroste strom“ — podají látku k rozmluvě o kovech — nerostech, — o dubu — rostlině.

U c h o.

Již při těle lidském dosti nazíráno, může se krátce podotknouti. Zato můžem je vzítí ve smyslu odtažitém: ucho u hrnce, úško u jehly. Nazírání a upotřebení jehly. (Šicí stroj.) Řemeslníci, kteří jehly potřebují: krejčí, knihař, sedlář atd. Velké **oh** jest spojené **c s h**.

Při některých velkých písmenách totiž: při **h, k, s**, — vyskytla se tu elipsa co okrasa. Chceme-li jí psátí, nechť se žáci cvičí ve kreslení řetězů, jak je mívají na vánočním stromku neb u papírového draka obr. 17.

F í k.

Rozmluva o našem ovoci, pak o cizím, dařícím se jen tam, kde zimy není. Článek 20, strana 43. Nazírání a ochutnání, pokud možno, fíku sušeného.

Písmeno **f** — jest jen prodloužení písmena **l**.

G a z e l a.

Předešlý článek podal nám látku k rozmluvě o teplých krajinách, nyní se na tomto základě dále pokračuje. V těch krajinách, kde jest veliké horko, jest ne-

toliko jiné ovoce než u nás, nýbrž jsou tam i jiná veliká zvířata: lev, tygr, slon a pěkná gazela. Povědky o lvu děti rády poslouchají. — Písmeno g lehce žáci již napíší malé i velké.

L o d.

Na zemi v nížinách, v rybníce, v studni, v potoce a v řece jest voda. Přes hluboké vody nemůžeme choditi, — jezdíme na lodích. Nazírání lodě, kreslení a psaní. Na velikých řekách ženou se lodě parou. U řeky jsou břehy, pravý a levý; bývá tam také ostrov. Písmeno d' žáci již snadno píší. Voláme-li na někoho, stavíme ve psaní znamení vykřikník, čili zvolavník, taktéž pak-li někomu poroučíme.

K ů ň.

Obširnější rozmluva o domácích zvířatech, pak o koni. Kůň jest zvíře velmi užitečné, chytré a věrné; jen suroví lidé koně tryzní. Píseň o koníčkovi. Básničky.

L a b u ť.

Rozmluva o ptactvu vodním. Husa, kachna, labuť. Porovnání husy s kachnou, pak husy s labutí. V článku přichází o t a z n í k. Tážeme-li se něco, píšeme otazník. Jak budeme u otazníku čísti?

dy, di, — ny, ni, — ty, ti.

Stojí-li za d, n, t, téčkované i, padá tato téčka na předcházející písmeno. Jak se bude tedy čísti di, ni, ti? Jak dy, ny, ty? Rovněž tak dě, ně, tě. Zde třeba delšího cvičení.

D o d a t e k.

Takto jsme prošli veškerá cvičení a vytknuli jsme, kde co nejdůležitějšího se nám býti vidělo. Jednoduchá pokynutí tato postačí učitel, aby si na základě tomto přípravu ku každému článku sestavil a při každém čtení tak dlouho se podržel, až je žáci hbitě čisti a zřetelně psátí budou. V čítankách prvních bývá každé slovo dělené na slabiky, což ale v této čítance zúmyslně jest vynecháno a sice z příčiny té, poněvač pilným rozkládáním a skládáním slov žáci dobře se mohou naučiti, jak se slova ve slabiky dělí, a za druhé, poněvač psaním slabik by žáci navykali písmu, — ať tak díme — roztrhanému, jemužby pak opět nutno bylo odučovati. — Po přečtení článků tuto probraných mohou žáci přejíti na písmo tištěné a zároveň s tímto cvičí se dále článek „Osoby;“ neboť normální slova Adam, Eva, podají látku k opakování a rozmlouvání o rodině a tu přichází: otec, a matka, syn atd.

Zároveň mají slova tato sloužiti také k tomu, aby se žáci cvičili vyslovovati slova, kde se více souhlásek shrnuje, jako: dcera, vnuk, sestřenice, kmotra atd. — Nemohou-li žáci takovéto nahromadění souhlásek vysloviti, rozloží je učitel a píše na tabuli, n. p. nůk, vnuk rýc, trýc, strýc ač jestli žáci pilně slova rozkládali a skládali, bude třeba toliko v nejtěžších případech k tomuto cvičení sáhnouti. Totéž má platnost při článku „věci,“ „zvířata.“ Zároveň se může o články tyto opíratí tiché zaměstnání a domácí úkoly žáků. Napíše-li učitel na tabuli n. př.: Členové rodiny jsou: Mohou žáci po předcházejícím důkladném poučení

snadno členy rodiny z čítanky psáti. Taktéž „občané jsou:“ — Rovněž tak se může použití článků ostatních.

Články: „Kde co bývá? Odkud a kam?“ atd. mají sloužiti kromě látky k rozmluvám hlavně k tomu, aby žáci učili se čísti předložky zároveň s jmeny podstatnými, aby ale také poučení nabyli, že se předložky do podstatných jmen nepíší. To se může vysvětliti při slově „škola.“ Místo toto jmenuje se škola; řekneme-li: Žáci jsou ve škole, nesmíme ve do slova škole psáti, neboť neříkáme: ve škola, nybrž škola. Taktéž počínáme si při slovích jiných.

Články: „Jaké jsou věci? a Co činíme?“ slouží k tomu, aby žáci nabývali nových pojemů a učili se slova tato zprávně psáti.

Ještě bude třeba zmíniti se, že zároveň s přechodem z písma psaného na tištěné nutno jest, aby se učili žáci slova tištěná přepisovati. Obtíž při tom nebude, jelikož slova normální žáci psáti již umějí a navyknou brzy písmo tištěné na psané převáděti, pujde-li se ze slov normálních postoupně na věty str. 84. Věty tyto nechť píše jeden žák dříve na tabuli, ostatní pak žáci za ním na papír.

A tak již s Bohem ku práci! Pilnost, vytrvalost a láska k maličkým překonají obtíže a budou činiti divy.

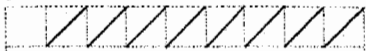

Obsah.

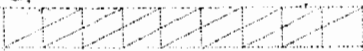
	strana
Předmluva	5
První zábava	15
Zábava druhá	16
" třetí	19
" čtvrtá	20
" pátá	21
" šestá	22
" sedmá	23
" osmá	26
" devátá	27
" desátá	28
" jedenáctá	30
" dvanáctá	31
" třináctá	32
" čtrnáctá	33
" patnáctá (Psaní slova Adam)	33
" šestnáctá " " Eva	36
" sedmnáctá " " Abel	37
" osmnáctá " " Noe	—
" devatenáctá " " lilie	38
" dvacátá " " buben	39
Článek Oul	40
" Jelen	41
" Váhy	—
" Kolo	—
" Kohout	—
" Pumpa	42
" Cep	—
" Čáp	—
" Rak	43
" Rebrík	—
" Slepýš	—
" Zajíc	—
" Zába	44
" Ucho	—
" Fík	—
" Gazela	—
" Lod	45
" Kůň	—
" Lahuf	—
Dodatek	46

Prepravakupsanj.

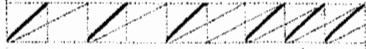
1.

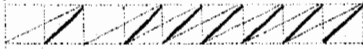
2.

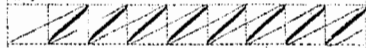
3.

4.

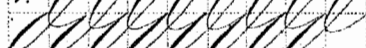
5.

6.

7.

8.

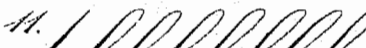
9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

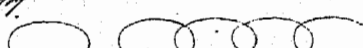
18.

19.

20.

21.

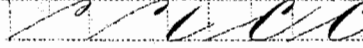
22.

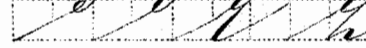
23.

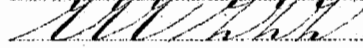
24.

25.

26.

V. Novotný.